

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra trestního práva

Hlavní líčení

Bakalářská práce

The main Court Hearing

Bachelor thesis

Vedoucí práce:

Mgr. Petra Dupáková

Autor práce:

Lukáš Vrbický

Praha

2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Sokolově, dne 7. 3. 2022

Lukáš Vrbický

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat Mgr. Petře Dupákové za odborné vedení, poskytnutou pomoc a rady při zpracování mé bakalářské práce.

ANOTACE:

Bakalářská práce je věnována hlavnímu líčení, které je nejdůležitějším stádiem trestního řízení. V jednotlivých kapitolách jsou postupně rozebrány základní zásady trestního řízení, postavení soudu a jednotlivých stran řízení. Následuje příprava hlavního líčení, průběh hlavního líčení a rozhodnutí v hlavním líčení. Na závěr jsou nastíněny možné právní úpravy ve smyslu de lege ferenda.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Hlavní líčení, trestní řízení, trestní řád, základní zásady trestního řízení, předseda senátu, obžalovaný, obhájce

ANNOTATION:

The bachelor thesis deals with the main trial, which is the most important stage of criminal proceedings. In individual chapters, basic principles of criminal proceedings, the position of the court and of the parties to proceedings, are gradually analysed. This is followed by the preparation of the main trial, the proceeding of the main trial and the decision in the main trial. Finally, possible legal regulations within the meaning of de lege ferenda are outlined.

KEYWORDS:

The main trial, criminal proceedings, the Code of Criminal Procedure, basic principles of criminal proceedings, the Presiding judge, the Defendant, the Defense counsel

Obsah

Úvod	6
1. Hlavní líčení	9
1.1. <i>Základní zásady trestního řízení v hlavním líčení</i>	9
2. Účastníci hlavního líčení.....	18
2.1. <i>Soudce</i>	18
2.2. <i>Zapisovatel</i>	20
2.3. <i>Státní zástupce</i>	20
2.4. <i>Obžalovaný</i>	22
2.5. <i>Obhájce</i>	25
2.6. <i>Poškozený</i>	28
2.7. <i>Osoba zúčastněná</i>	30
3. Příprava hlavního líčení	31
3.1. <i>Doručení obžaloby</i>	32
3.2. <i>Nařízení hlavního líčení, předvolání k hlavnímu líčení</i>	32
3.3. <i>Další opatření a jiná rozhodnutí spojená s přípravou hlavního líčení</i>	34
4. Průběh hlavního líčení	36
4.1. <i>Počátek hlavního líčení</i>	37
4.2. <i>Dokazování</i>	38
4.3. <i>Závěr hlavního líčení</i>	44
5. Rozhodnutí soudu v hlavním líčení	47
5.1. <i>Podklad pro rozhodnutí</i>	47
5.2. <i>Způsoby rozhodnutí soudu v hlavním líčení</i>	49
6. Úvahy de lege ferenda	53
Závěr.....	55
Seznam použité literatury	56

Úvod

Hlavní líčení je jedním ze stádií trestního řízení, přičemž často bývá označováno za stadium nejdůležitější, jelikož se při něm rozhoduje o vině a následném trestu pro obviněného. Samotnému hlavnímu líčení se bude věnovat tato bakalářská práce, ale nejdříve by bylo vhodné ve stručnosti shrnout celkový průběh trestního řízení.

Trestní řízení je upraveno zejména trestním řádem (zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů), ve kterém jsou i jeho jednotlivá stadia vyjmenována a je jím určeno pořadí v jakém probíhají. Průběh trestního řízení je dále doplněn speciálními právními normami a to zákonem č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže a dále zákonem č. 418/2011Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Účel trestního řízení je stanoven v § 1 trestního řádu. Toto ustanovení nám říká, že účelem trestního řízení je zjištění jednání, které naplňuje znaky trestného činu uvedeného ve zvláštní části trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.), toto jednání řádně vyšetřit a jeho pachatele spravedlivě potrestat. Účelem trestního řízení není jen dopadení a potrestání pachatele, ale také spravedlivý proces. Neméně důležitá je také jeho preventivní činnost spočívající v předcházení a zamezování trestné činnosti.¹

Jak již bylo uvedeno, trestní řízení se skládá z několika stádií, která mají pevně definované pořadí a ve kterých orgány činné v trestním řízení, případně další subjekty na řízení zúčastněné, plní své úkoly jejichž cílem je dosažení účelu trestního řízení. Podle aktuálního trestního řádu rozeznáváme základní dělení

- přípravné řízení
- řízení před soudem
- řízení vykonávací

¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.3.2018*. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3, str. 25-26.

První dvě stádia trestního řízení můžeme dále dělit, konkrétně přípravné řízení můžeme rozdělit na prověřování a vyšetřování, řízení před soudem můžeme dále rozdělit na předběžné projednání obžaloby, hlavní líčení a opravné řízení.

Přípravné řízení je prvním stádiem trestního řízení, jež počíná sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, případně od provedení prvních neodkladných anebo neodkladných úkonů trestního řízení. Hlavním účelem přípravného řízení je zajištění potřebných informací a podkladů vedoucích ke zjištění, zda došlo ke spáchání trestného činu, zjištění konkrétní osoby, která se tohoto jednání dopustila a zda se má věcí zabývat soud. Přípravné řízení může být následně ukončeno několika způsoby, přičemž mezi nejčastější patří podání obžaloby (případně podáním návrhu na potrestání), podání návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání a další.

Fáze řízení před soudem je zahájena na podkladě podané obžaloby, návrhu na potrestání nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu, které podává státní zástupce.

Prvním stádiem tohoto řízení je předběžné projednání obžaloby, jehož hlavním účelem je zjištění, zda policejními orgány a státním zástupcem bylo přípravné řízení konáno dle zákona, zda při něm nedošlo k vážným procesním vadám a zda lze na podkladě zjištěných skutečností v hlavním líčení rozhodnout. Dále je potřebné v tomto stádiu prověřit, zda je dána příslušnost soudu k projednání věci.

Následným stádiem je hlavní líčení, v němž se již rozhoduje o vině a trestu obviněného. Samotné hlavní líčení je rozděleno do několika fází, které probíhají v přesně stanovených procesních pravidlech. V tomto stádiu trestního řízení se v největší míře uplatňují základní zásady trestního řízení, kterým se bude tato práce věnovat v další části. Hlavní líčení je nejčastěji rozhodnuto rozsudkem, který buďto uznává obžalovaného vinným, nebo jej obžaloby zprošťuje.

Opravné řízení má za úkol maximalizovat zákonnost a spravedlivost trestního řízení. Jeho cílem je přezkoumání rozhodnutí orgánů prvního stupně a předcházejícího řízení za využití opravných prostředků, které dělíme na řádné a mimořádné. Mezi řádné opravné prostředky řadíme odvolání a stížnost, mezi mimořádné řadíme dovolání, stížnost pro porušení zákona a obnovu řízení. Řádné

opravné prostředky jsou uplatňovány vůči rozhodnutím, která ještě nenabyla právní moci, kdežto mimořádné proti těm, která již právní moci nabyla.²

Základním účelem vykonávacího řízení je realizace pravomocného rozhodnutí, které bylo vydáno v předcházejících fázích trestního řízení.

Závěrem je k tomuto nutno uvést, že ne každé trestní řízení musí projít všemi uvedenými stádii, může skončit v kterémkoliv z nich.

Cílem této bakalářské práce je popsat hlavní líčení, jeho průběh, účel a také vyobrazit jednotlivé strany řízení, které se hlavního líčení účastní.

Podkladem pro vypracování bakalářské práce bylo studium odborné literatury, relevantních právních předpisů a judikatury, která se vztahuje k popisované problematice. Na základě prostudovaných podkladů je za využití metody syntézy provedena celková analýza problematiky.

² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.3.2018*. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3, str. 486.

1. Hlavní líčení

Jak již bylo napsáno výše, hlavním smyslem trestního řízení je zjištění trestného činu a jeho pachatele náležitě potrestat. Hlavní líčení má v tomto směru nejdůležitější postavení v trestním řízení, protože se v něm rozhoduje o vině pachatele, kterému je následně uložen trest, případně ochranné opatření, nebo také povinnost náhrady škody.

Nezastupitelnou roli v hlavním líčení má soud, který celé jednání řídí a rozhoduje ve věci samotné. Hlavní líčení se může konat jen za přítomnosti předsedy senátu, zapisovatele a státního zástupce. Bez přítomnosti obžalovaného lze konat hlavní líčení jen v zákonem stanovených důvodech. Jsou-li v projednávané věci dány podmínky nutné obhajoby a obviněný se obhájce dle ust. §36b trestního řádu nevzdal, musí se obhájce hlavního líčení také účastnit.

Ne ve všech případech se ovšem hlavní líčení koná, toto nemusí být ze strany soudu vůbec nařízeno, pokud soud o podané obžalobě rozhodne jinými způsoby např.

- vydá trestní příkaz,
- po předběžném projednání obžaloby mimo jiné rozhodne ve smyslu ust. § 188 odst. 1 a 2 trestního řádu, tedy postoupí věc jinému orgánu, zastaví trestní stíhání nebo jej přeruší, vrátí věc státnímu zástupci k došetření a další,
- mimo hlavní líčení rozhodne o zastavení trestního stíhání, o podmíněném zastavení trestního stíhání, o jeho přerušení, anebo o schválení narovnání, pokud vyjde najevo některá z okolností uvedených v § 223 odst. 1 a 2, § 223a odst. 1 nebo § 224a odst. 1 a 2 trestního řádu.

1.1. Základní zásady trestního řízení v hlavním líčení

Celé trestní řízení se řídí základními zásadami, které jsou uvedeny § 2 trestního řádu, jedná se o právní principy, na nichž je založena organizace trestního řízení. Ne všechny základní zásady jsou uplatňovány ve všech stádiích trestního řízení,

nicméně ve stádiu hlavního líčení jsou tyto zásady užity nejdůsledněji a v největší míře. Znalost těchto zásad je důležitá pro interpretaci práva.³

První a nejdůležitější zásadou trestního řízení je zásada řádného zákonného procesu uvedená v § 2 odst. 1 trestního řádu. Toto ustanovení nám říká, že nikdo nemůže být stíhán jinak, než ze zákonných důvodů a způsobem, který stanoví tento zákon. Tato zásada navazuje na Listinu základních práv a svobod, konkrétně na ustanovení čl. 8 odst. 2 Listiny, ve kterém je stanoveno, že nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak, než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Touto zásadou se řídí celé trestní řízení a znamená, že trestně stíhat osobu lze pouze za dodržení všech podmínek, které stanoví trestní řád. V hlavním líčení se zásada řádného zákonného procesu projevuje zejména v dokazování. Soud odmítne důkazy, které byly získány nezákonně (například odmítne důkazy získané při nezákonné domovní prohlídce; výslechy svědků, kteří nebyli řádně poučeni) a při rozhodování k nim nebude přihlížet.⁴ Již při přípravě hlavního líčení musí předseda senátu zhodnotit, zda při zajištění důkazů obsažených ve spisovém materiálu nedošlo k porušení důležitých ustanovení trestního řádu a zda tyto vady, v důsledku porušení zásady řádného zákonného procesu, nemohou způsobit, že důkazy nebudou moci být při hlavním líčení vůbec užity.⁵ Takový následek by mohla mít například výpověď obviněného, ke které by byl donucen poté, co odmítl vypovídat, nebo uvedl, že vypovídat bude až za přítomnosti svého obhájce. K této problematice se mimo jiné vyjádřil také Vrchní soud v Praze, který ve svém rozsudku uvádí „obviněný má právo odepřít vypovídat a tohoto práva nesmí být žádným způsobem zbaven. Absolutně neúčinným důkazem je proto jak jeho odpověď na otázky, které mu byly vyslychajícím k obvinění položeny poté, co prohlásil, že bude vypovídat až v přítomnosti svého obhájce, tak i jeho vyjádření, jež neučinil před orgány činnými v trestním řízení, ale před znalci vyšetřujícími jeho duševní stav.“⁶

³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. [cit. 2022-2-24]. ISBN 978-80-7400-465-0. Dostupné z Trestní řád I, II, III - Beck-online, str. 15-106.

⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.3.2018*. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3, str. 127-129.

⁵ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL, Josef KUČTA a kol. *Trestní právo procesní. 4. Přepracované vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-496-4, str. 579.

⁶ *Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 7. 2001, sp. zn. 2 To 94/2001.*

Zásada presumpce nevinoty je uvedena v § 2 odst. 2 trestního řádu, která zní: „Dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen“. Také tato zásada má návaznost na Listinu, a to na čl. 40 odst. 2 Listiny. Hlavním smyslem této zásady je ochrana cti a dobré pověsti osoby, proti níž se trestní řízení vede, protože jen skutečnost, že je proti někomu vedeno trestní řízení ještě neznámá, že se dopustil protiprávního jednání. Na základě této zásady není na obviněném, aby dokázal svou nevinu, ale jsou to orgány činné v trestním řízení, kdo musí obviněnému vinu prokázat, tedy důkazní břemeno je na těchto orgánech. S touto zásadou také úzce souvisí pravidlo „in dubio pro reo“, tedy v pochybnostech ve prospěch obviněného. Toto pravidlo znamená, že pokud po provedení všech důkazů v hlavním líčení zůstávají pochybnosti o vině obviněného, je soud povinen rozhodnout v jeho prospěch, tedy vynést zprošťující rozsudek. Jedná se o zásadu, která je aplikována po celou dobu trestního řízení.⁷

Ve 4. odstavci je vedle sebe uvedeno několik zásad. Ve větě první je to zásada oficiality, ve větě druhé je to zásada urychlenosti, ve větě třetí zásada šetření práv osob, nazývaná také jako zásada přiměřenosti, případně zásada zdrženlivosti, a ve větě čtvrté zásada zákazu přihlížet k obsahu petic.

Zásada oficiality je další významnou zásadou jejímž smyslem je jednání orgánů z vlastní iniciativy, bez toho, aby vyčkávaly na podněty a návrhy stran, případně třetích osob. Na základě této zásady předseda senátu při přípravě hlavního líčení, ale i v jeho průběhu musí z vlastní iniciativy učinit vše, aby byl naplněn účel trestního řízení. Například jakmile jsou dány podmínky pro nařízení hlavního líčení, musí předseda senátu bez průtahů tento úkon učinit. Tato zásada má své výjimky, mezi hlavní patří zásada obžalovací (viz. níže) a dále skutečnost, že přezkumné řízení lze vést až na základě podaného opravného prostředku.

Zásadou urychlenosti je myšleno rychlé projednání trestní věci bez zbytečných průtahů. V průběhu trestního řízení je osobám, proti kterým je vedeno trestní řízení, zasahováno do jejich práv, ačkoliv ještě nebyl vynesena pravomocný

⁷ DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-24]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

rozsudek a je na ně nutno hledět jako na nevinné (např. vzetí do vazby), a proto je nutno v trestním řízení postupovat urychleně, aby tato doba byla minimalizována. Za tímto účelem jsou v trestním řádu stanoveny různé lhůty, které jsou směřovány vůči všem orgánům činným v trestním řízení. Patří sem například povinnost předsedy senátu nařídit hlavní líčení, předběžné projednání obžaloby nebo učinit jiný úkon směřující k rozhodnutí věci ve lhůtě tří týdnů, v případě řízení před okresním soudem, a ve lhůtě tří měsíců, v případě řízení před krajským soudem jako soudem prvního stupně, od podání obžaloby. Dále můžeme mezi prostředky přispívající rychlosti řízení řadit také lhůty k podání řádných opravných prostředků.

Obsahem zásady přiměřenosti je požadavek, aby při projednávání trestní věci orgány činné v trestním řízení šetřili práva a svobody osob. Do těchto práv je možno zasahovat v průběhu trestního řízení pouze v případě, že existuje důvod pro takový zásah, tento zásah proběhne na základě zákona a míra zásahu je omezena jen na minimum nezbytné pro zajištění účelu trestního řízení.⁸ Tato zásada se uplatňuje zejména u institutů sloužících k zajištění osob, případně věcí, důležitých pro trestní řízení. Mezi tyto instituty budeme řadit zákonné prostředky sloužící dosažení účelu trestního řízení. V případě osob se jedná o předvolání, předvedení, pořádkovou pokutu, zadržení, příkaz k zatčení, vazbu, případně zákaz vycestování do zahraničí. V případě věcí se pak jedná o povinnost k předložení věci, vydání věci, odnětí věci, ale také o různé operativně pátrací prostředky, které lze užít jen tedy pokud nelze sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo bylo-li by jinak jeho dosažení podstatně ztíženo.⁹ V rámci hlavního líčení pak půjde nejčastěji o instituty sloužící k zajištění přítomnosti osob.

V odst. 5 je nejprve uvedena zásada materiální pravdy. Na podkladě této zásady musí orgány činné v trestním řízení, zejména pak soud při hlavním líčení, zjistit skutkový stav věci tak, že o něm nejsou žádné pochybnosti. Dle této zásady mají orgány činné v trestním řízení povinnost zjistit všechny okolnosti, které jsou pro jejich rozhodnutí nezbytné. Doznání obviněného, dle této zásady, nezbavuje

⁸ DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-24]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.3.2018*. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3, str.147.

orgány činné v trestním řízení této povinnosti, jelikož výpověď obviněného je jen dílčím důkazem, který musí být vyhodnocen a skutečnosti uvedené ve výpovědi by měly být ověřeny, případně podpořeny jinými důkazy. Výjimkou ze zásady materiální pravdy je mimo jiné dohoda o vině a trestu, jelikož v tomto případě není pro soud a jeho rozhodnutí důležité to, co se skutečně stalo, ale je tím skutek, o kterém obviněný prohlásí, že jej spáchal a státní zástupce s tímto tvrzením souhlasí.¹⁰

V § 2 odst. 6 trestního řádu je uvedena zásada volného hodnocení důkazů, která zní: „*Orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu.*“ Podle této zásady tedy hodnocení důkazů spočívá na vlastním hodnocení ze strany orgánu, které musí rozhodnout o tom, jaká skutečnost má být konkrétním důkazem prokázána a do jaké míry je skutečnost důkazem prokázána. Soud musí v odůvodnění rozsudku uvést, které skutečnosti má za prokázané, o které důkazy své tvrzení opírá a jakými úvahami se při hodnocení důkazů řídil. Tato zásada je tedy předpokladem zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou žádné pochybnosti.¹¹

Zásada obžalovací je uvedena v § 2 odst. 8 trestního řádu a její význam na řízení před soudem je značný, jelikož bez podané obžaloby, případně jiného podnětu ze strany státního zástupce by se hlavní líčení konat nemohlo. Soud může v hlavním líčení projednávat a následně rozhodovat jen o skutku, pro který byla podána obžaloba. V této zásadě jsou dále rozděleny procesní funkce a jejich výkon jednotlivým subjektům. Obžaloba je svěřena státnímu zástupci, obhajoba obžalovanému, případně jeho obhájci, rozhodnutí je pak svěřeno soudu. Celé hlavní líčení je pak bráno jako spor dvou stran, kde obžaloba a obhajoba jsou procesně rovnoprávné a úkolem soudu je o sporu rozhodnout.

Ustanovení § 2 odst. 9 trestního řádu není až tak zásadou trestního řízení, jako spíše organizační ustanovení soudnictví, která má ovšem na hlavní líčení vliv. Na

¹⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.3.2018*. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3, str.148-150.

¹¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2013. [cit. 2022-2-24]. ISBN 978-80-7400-465-0. Dostupné z Trestní řád I, II, III - Beck-online, str. 15-106.

podkladě tohoto ustanovení jsou méně závažné skutky projednávány samosoudcem, trestné činy, na něž trestní zákoník stanoví horní hranici trestí sazby nejméně 5 let projednává senát. V případě, že soud rozhoduje v senátu a jedná se o soud prvního stupně, je senát složen ze soudce a dvou přísedících, přičemž soudce je předseda senátu. V případě, že se jedná o senát, který nerozhoduje jako soud prvního stupně, bude senát složen ze tří soudců.

Zásada veřejnosti je uvedena v ustanovení § 2 odst. 10 trestního řádu a zní: *„Trestní věci se před soudem projednávají veřejně tak, aby se občané mohli projednávání zúčastnit a jednání sledovat. Při hlavním líčení a veřejném zasedání smí být veřejnost vyloučena jen v případech výslovně stanovených v tomto nebo zvláštním zákoně.“* Tato zásada má vliv jen na řízení před soudem, přípravné řízení je neveřejné. Hlavním významem této zásady je kontrola výkonu soudnictví ze strany veřejnosti, dále je zárukou obžalovaného, že nedojde při rozhodování soudu k nepravostem vůči jeho osobě, v neposlední řadě se jedná o výchovnou a preventivní funkci trestního řízení na veřejnost. Existují také výjimky, při kterých může být veřejnost z hlavního líčení vyloučena. Jedná se zejména o řízení s mladistvými, dále v případě, že předmětem projednávání jsou utajované informace chráněné zvláštním zákonem, z důvodu ochrany mravnosti, bezpečnosti svědků, poškozených a podobně. Soudce může dále odepřít vstup k hlavnímu líčení také pouze určitým osobám, zejména pak těm, u kterých by hrozilo narušení průběhu hlavního líčení. Naopak rozsudek v hlavním líčení je nutno vždy vyhlásit veřejně, předchozí vyloučení veřejnosti nemá na veřejné vyhlášení rozsudku vliv. Co se týče rozhodnutí, tak výjimkou ze zásady veřejnosti je institut trestního příkazu a dohody o vině a trestu.¹²

V § 2 odst. 11 trestního řádu je zanesena zásada ústnosti. Jedná se o zásadu, která je omezena pouze na jednání před soudy. Samotná zásada pak spočívá v tom, že jednání před soudy je ústní, to znamená, že soud provádí dokazování ústně, a to ústními výslechy obviněného, svědky a znalci. I v tomto případě trestní řád připouští řadu výjimek, kdy je povoleno například přečtení protokolu o výpovědi obviněného dle ustanovení § 207 odst. 2 trestního řádu, dále přečtení

¹² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.3.2018*. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3, str. 166-169.

výpovědi svědka, případně znalce (nebo jeho písemného posudku) dle ustanovení § 211 trestního řádu. Mezi výjimky je dále nutno zařadit ustanovení § 102 trestního řádu, týkající se výslechu osoby mladší osmnácti let o okolnostech, jejichž oživování v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat její duševní a mravní vývoj. Samotná výjimka je následně uvedena v § 102 odst. 2 trestního řádu, dle které má být taková osoba znovu vyslechnuta jen v nutných případech, v řízení před soudem lze důkaz provést obdobně jako u předchozích výjimek, ovšem nemusí být splněny podmínky uvedené v § 211 odst. 1, 2 trestního řádu. Stejně jako u předchozí zásady veřejnosti jsou výjimkou dále institut dohody o vině a trestu a trestního příkazu, u kterého je podmínkou nepodání opravného prostředku, tedy odporu, jelikož po tomto musí být nařízeno hlavní líčení.

V § 2 odst. 12 trestního řádu je uvedena zásada bezprostřednosti. Tato zásada je pro řízení před soudem velmi významná a úzce souvisí s předchozí zásadou ústnosti. Podle této zásady soud rozhoduje na základě důkazů provedených před ním. V případě, že soud rozhoduje v senátu, platí podmínka, že se s důkazy musí seznámit všichni členové senátu. Ze zásady bezprostřednosti dále plyne požadavek, aby soud zjišťoval skutečnosti, které o věci vypovídají bezprostředně a byly co nejméně zprostředkované.¹³ Pro příklad je možno uvést výslech očitého svědka a výslech svědka, který se o situaci dozvěděl od očitého svědka. Svědek, který má svědectví z doslechu má na věc již zprostředkovaný pohled a z toho pramení možné nepřesnosti při jeho výslechu.

Následuje zásada zajištění práva na obhajobu, která je uvedena v § 2 odst. 13 trestního řádu, která je důležitá pro celý průběh trestního řízení, tedy i pro hlavní líčení. Jedná se o jeden ze základních kamenů trestního řízení v demokratických společnostech.¹⁴ Každá osoba, proti níž je vedeno trestní řízení, musí být ze strany orgánů činných v trestním řízení, v jakékoliv fázi trestního řízení, poučena o právech umožňujících jí uplatnění obhajoby a možnosti zvolit si obhájce. Obsahem této zásady je jednak právo hájit se sám, což umožňuje obviněnému

¹³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. [cit. 2022-2-24]. ISBN 978-80-7400-465-0. Dostupné z Trestní řád I, II, III - Beck-online, str. 15-106.

¹⁴ DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-24]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

účastnit se projednávané věci před soudem osobně, právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které jsou mu kladeny za vinu, právo uvádět okolnosti a důkazy, které vedou k jeho obhajobě, právo podávat opravné prostředky a další. Obviněný dále může svou obhajobu svěřit do rukou obhájce. Zákon dále upravuje případy, ve kterých obviněný musí mít svého obhájce, jedná se o tzv. nutnou obhajobu.

V § 2 odst. 14 trestního řádu je stanoveno, že jednacím jazykem v trestním řízení je český jazyk a orgány činné v trestním řízení jsou povinny vést řízení a vyhotovovat svá rozhodnutí v tomto jazyce. Ve druhé větě tohoto ustanovení je dále uvedeno právo každé zúčastněné osoby na užití mateřského jazyka nebo jazyka, který ovládá. Na toto ustanovení dále navazuje § 28 trestního řádu, který pojednává o přibrání tlumočnicka, je-li ho potřeba pro tlumočení obsahu písemnosti, výpovědi, případně jiného procesního úkonu anebo využije-li obviněný práva uvedeného právě v § 2 odst. 14 trestního řádu. Co se týče právě obviněného, tak v jeho případě lze právo na používání mateřského jazyka chápat jako součást zásady zajištění práva na obhajobu, jelikož bez této možnosti by se obviněný mohl jen stěží vyjadřovat ke všem skutečnostem a důkazům.¹⁵

Poslední zásada je uvedena v ustanovení § 2 odst. 15 trestního řádu, přičemž pojednává o zajištění práv poškozeného. Jedná se o poměrně novou zásadu trestního řízení, která byla stanovena zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Stejně jako v případě osoby, vůči níž se trestní řízení vede, i u poškozeného mají orgány činné v trestním řízení v jakémkoliv období povinnost poskytnout této osobě poučení o jejích právech a umožnit jejich uplatnění. Důležitou částí této zásady je požadavek, který je uveden na jejím konci a podle něj orgány činné v trestním řízení mají vést řízení s potřebnou ohleduplností k poškozenému a šetřit jeho osobnost. Hlavním smyslem je ochrana oběti před opětovným prožíváním traumatu způsobeného trestným činem, tzv. sekundární viktimizace. Mezi příklady, které naplňují požadavek ohleduplnosti a šetření osobnosti poškozeného, je například právo poškozeného, který je obětí trestného činu, učinit prohlášení o tom, jaký dopad měl spáchaný trestný čin na jeho dosavadní život (§ 43 odst. 4 trestního řádu), nebo zvláštní ustanovení o způsobu

¹⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.3.2018*. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3, str. 179-180.

výslechu osoby mladší osmnácti let (§ 102 trestního řádu). Předseda senátu je povinen vyhovět žádosti učinit takové prohlášení a umožnit učinit takové prohlášení nejpozději v závěrečné řeči poškozeného.¹⁶

Kromě již uvedených zásad, které mají přímý vliv na hlavní líčení, jsou v průběhu trestního řízení uplatňovány i další zásady.

V § 2 odst. 3 trestního řádu je uvedena zásada legality, která zní: „*Státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud zákon, přímo použitelný předpis Evropské unie nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak.*“ Tato zásada také vyplývá ze zákona o státním zastupitelství, konkrétně z ustanovení § 4 tohoto zákona. Na základě této zásady má tedy státní zástupce povinnost stíhat každého pachatele každého trestné činu, přičemž k tomu musí dojít v souladu se zásadou řádného zákonného procesu. Nutno podotknout, že v zákoně je obsažena řada výjimek z této zásady (např. jde o osoby požívající imunitu, neudělení souhlasu k trestnímu stíhání ze strany poškozeného, nepřípustnost trestního stíhání).

V § 2 odst. 7 trestního řádu je uvedena zásada spolupráce se zájmovými sdruženími občanů. Hlavním smyslem této zásady je zapojení veřejnosti do trestního řízení. Mezi subjekty, které lze pro účely trestního řízení považovat za zájmová sdružení občanů patří: odborové organizace a organizace zaměstnavatelů; občanská sdružení; církve a náboženské společnosti; právnické osoby sledující v předmětu své činnosti charitativní účely. Co se týče občanských sdružení, tak tyto v současné době již neexistují, protože od účinnosti nového občanského zákoníku byly nahrazeny spolky, nicméně dle této právní normy se za spolky považují i občanská sdružení, vzniklá před účinností občanského zákoníku.¹⁷

Vyjma uvedených zásad jsou další zásady uvedeny v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže (např. zásada zvláštního přístupu).

¹⁶ DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-24]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹⁷ DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-24]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

2. Účastníci hlavního líčení

Účastníky hlavního líčení můžeme rozdělit do dvou skupin, které od sebe rozlišujeme podle toho, zda je jejich přítomnost u hlavního líčení povinná či nikoliv.

Hlavního líčení se samozřejmě musí účastnit samosoudce a v případě, že je vedeno řízení pro skutek, o němž náleží rozhodovat senátu, tak tato povinnost platí pro všechny jeho členy. Dále platí povinnost nepřetržitě se účastnit hlavního líčení pro zapisovatele a státního zástupce. Pokud by kdokoliv z uvedených chyběl, nelze hlavní líčení vůbec konat. Další osoby, které se hlavního líčení účastní a jejich přítomnost je v některých případech nutná jsou obhájce obžalovaného a tlumočnick, u kterých jsou ovšem různé výjimky z přítomnosti u hlavního líčení. Obhájce obviněného se musí hlavního líčení účastnit v případě, že se projednává skutek, u nějž jsou dány podmínky nutné obhajoby uvedené v § 36 trestního řádu. Pokud obžalovaný prohlásí, že neovládá český jazyk a chce tlumočnicka do jazyka o kterém prohlásí, že jej ovládá, tak je u hlavního líčení nutná také přítomnost tlumočnicka.

Právo účastnit se hlavního líčení má obžalovaný, přičemž v některých případech nelze hlavní líčení bez jeho přítomnosti konat, tyto případy jsou uvedeny v samotné podkapitole věnované obžalovanému.

Mezi další osoby, které se mohou účastnit hlavního líčení patří například poškozený, zúčastněná osoba a jejich zmocněnci, znalec, tlumočnick a veřejnost.

2.1. Soudce

Jak již bylo uvedeno, hlavní líčení lze konat jen za stálé přítomnosti senátu, případně samosoudce, tedy osob, které se podílejí na rozhodování ve věci samé. Stejně tak je nutná přítomnost i tzv. náhradního soudce a přisedícího, kteří mohou být k hlavnímu líčení přibráni dle ustanovení § 197 odst. 1 trestního řádu v případě, že lze očekávat delší trvání hlavního líčení. Nutná stálá přítomnost uvedených osob úzce souvisí se zásadou bezprostřednosti.

Zda v řízení před soudem ve věci rozhoduje senát nebo samosoudce je stanoveno trestním řádem. Složení senátu vyplývá ze zákona o soudech a soudcích. V řízení

u soudu prvního stupně je senát složen z předsedy senátu a dvou přísedících, předsedou senátu může být jen soudce. Samosoudce koná řízení o trestných činech, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let. V řízení před samosoudcem, má tento stejná práva a povinnosti jako předseda senátu.¹⁸

Předseda senátu, případně samosoudce, řídí průběh celého hlavního líčení. Z jeho strany je hlavní líčení zahájeno, vede dokazování, stranám umožňuje vyjádřit se k jednotlivým důkazům, prohlašuje dokazování za skončené. Na počátku hlavního líčení vyzývá státního zástupce k přednesení obžaloby a po ukončení dokazování uděluje slovo k závěrečným řečem. Předseda senátu vyhlašuje rozhodnutí soudu.

V průběhu hlavního líčení dbá na dodržování pořádku, zachování důstojnosti a vážnosti soudního jednání. V případě, že někdo v jednacím sále naruší pořádek, je oprávněn takové osobě uložit pořádkovou pokutu, nebo ji z jednacím síně vykázat.

Předseda senátu dále může udělit souhlas s pořízením zvukového nebo obrazového záznamu z hlavního líčení.¹⁹

Soudce je do funkce jmenován prezidentem republiky a jeho funkční období není časově nijak omezeno. Soudcem může být osoba, které je v době ustanovení nejméně 30 let, má vysokoškolské vzdělání v magisterském studiu v oblasti práva, kterého dosáhla na vysoké škole v České republice. Dále složila odborné justiční zkoušky a úspěšně absolvovala výběrové řízení na funkci soudce. Musí se jednat o státního občana České republiky, který je plně svéprávný a bezúhonný a se svým ustanovením na soudce a přidělením k určitému soudu musí souhlasit.

¹⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.3.2018*. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3, str. 214-214.

¹⁹ DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-24]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

2.2. Zapisovatel

Dalším účastníkem, jehož přítomnost při hlavním líčení je povinná, je zapisovatel. Jelikož se nejedná o účastníka, který se podílí na rozhodování ve věci, není nutné, aby se hlavního líčení účastnila vždy stejná osoba, jako je tomu v případě soudce.

Dle ustanovení § 55b odst. 1 trestního řádu se o průběhu hlavního líčení pořizuje zvukový záznam, pokud předseda senátu nerozhodne jinak. V případě, že se záznam pořizuje, je jako zapisovatel přibrán vyšší soudní úředník nebo protokolující úředník, který obsluhuje záznamové zařízení, na základě pořízeného zvukového záznamu vyhotoví protokol o hlavním líčení a provede archivaci hlavního líčení v digitální podobě. V případě, že není hlavnímu líčení přítomen vyšší soudní úředník nebo protokolující úředník, soudce zapisovateli průběh hlavního líčení diktuje. V současné době se v praxi ve valné většině pořizuje záznam z hlavního líčení, díky čemuž se následně lépe řeší námítky protokolace.

2.3. Státní zástupce

Státní zástupce má v průběhu celého trestního řízení velice významné postavení. Úkony, které jsou svěřeny do jeho působnosti, nemůže vykonávat žádný jiný orgán činný v trestním řízení. V průběhu řízení vystupuje státní zástupce ve veřejném zájmu, přičemž tímto je myšlen zájem většiny společnosti na tom, aby došlo ke zjištění všech trestných činů a k následnému potrestání jejich pachatelů.

V přípravném řízení státní zástupce jednak vykonává dozor nad jeho zákonností a dále se některými vlastními úkony sám řízení účastní. Jeho činnost v přípravném řízení spočívá zejména v tom, že je oprávněn od policejního orgánu vyžadovat spisy, a to včetně těch u kterých nebyly zahájeny úkony trestního řízení. Dále může vyžadovat zprávy o postupu prověřování, policejnímu orgánu může věc odejmout a učinit opatření, aby byla přikázána jinému policejnímu orgánu, dále může policejnímu orgánu věc vrátit s pokyny k doplnění, může rušit nezákonná rozhodnutí policejního orgánu. Policejní orgán potřebuje k některým úkonům předchozí souhlas státního zástupce, jedná se například o zadržení podezřelého, odnětí věci, zajištění výnosů z trestné činnosti a další. Významnou činností je také jeho rozhodování o použití některých operativně pátracích prostředcích, konkrétně

povoluje předstíraný převod, sledování osob a věcí. Státní zástupce může navrhnout soudu, aby byl vydán příkaz k provedení domovní prohlídky, dále může soudu navrhnout vzetí obviněného do vazby. Státní zástupce může v přípravném řízení dále vydávat meritorní rozhodnutí, může rozhodnout o všech způsobech skončení přípravného řízení, tedy postoupit věci jinému orgánu, zastavit trestní stíhání, přerušit trestní stíhání, podmíněně zastavit trestní stíhání, může schválit narovnání a podmíněně odložit návrh na potrestání. Státní zástupce nemůže věc odložit nebo odevzdat.²⁰

V řízení před soudem se postavení státního zástupce mění, stává se procesní stranou a v průběhu hlavního líčení musí být vždy přítomen. Státní zástupce je jediným, kdo může podat obžalobu, respektive návrh na potrestání a dohodu o vině a trestu. Před zahájením hlavního líčení musí přednést obžalobu a následné řízení před soudem se může vést jen pro skutek, pro který byla obžaloba podána. Vyjde-li v řízení před soudem najevo, že obžalovaný spáchal další skutky, musí státní zástupce zahájit trestní stíhání pro tyto nové skutky a následně pro ně podat obžalobu. Státní zástupce má možnost vzít obžalobu zpět, pokud ovšem bylo zahájeno hlavní líčení, může tak učinit jen se souhlasem obžalovaného, pokud se soud prvního stupně odebral k závěrečné poradě, nemůže státní zástupce již obžalobu vzít zpět. Pokud je obžaloba vzata zpět navrací se do přípravného řízení.

Státní zástupce během hlavního navrhuje provedení důkazů svědčících ve prospěch obžaloby. V průběhu hlavního líčení musí být aktivní a na průběh hlavního líčení náležitě a včas reagovat, v průběhu dokazování může kdykoliv zasáhnout do prováděného důkazu. Pokud státní zástupce zůstává pasivní, může být k ze strany soudu k provedení důkazu vyzván. Na závěr hlavního líčení přednáší závěrečnou řeč a do následného rozsudku soudu může podat odvolání ve prospěch i neprospěch obžalovaného.

Státní zástupce je do své funkce jmenován ministrem spravedlnosti na návrh nejvyššího státního zástupce a jeho funkční období není nijak časově omezeno. Stejně jako v případě soudce musí dosáhnout vysokoškolského vzdělání

²⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.3.2018*. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3, str. 221-223.

v magisterském studiu v oblasti práva, kterého dosáhl na vysoké škole v České republice. Musí se jednat o státního občana České republiky, který je plně svéprávný a bezúhonný a se svým jmenováním do funkce státního zástupce a s přidělením k určitému státnímu zastupitelství musí souhlasit. Ke dni jmenování do funkce musí dosáhnout věku nejméně 25 let.

2.4. Obžalovaný

Další procesní stranou, která se účastní hlavního líčení, je osoba, proti níž se trestní řízení vede. Jakmile je hlavní líčení nařízeno, tato osoba nazývána obžalovaným. V jednotlivých stádiích trestního řízení se pojmenování této osoby mění a rozlišujeme osobu podezřelou, obviněnou, obžalovanou a odsouzenou.

Podezřelým je osoba, proti níž je vedeno zkrácené přípravné řízení do podání návrhu na potrestání ze strany státního zástupce a dále také osoba, která je zadržena v souladu s trestním řádem. O obviněném můžeme hovořit v případě, že proti osobě bylo zahájeno trestní stíhání, tedy bylo jí doručeno usnesení o zahájení trestního stíhání, přičemž k tomuto musí dojít nejpozději na počátku jejího prvního výslechu. Obviněným je dále ten, v jehož případě se konalo zkrácené přípravné řízení, a to od okamžiku, kdy návrh na potrestání podaný státním zástupcem byl doručen soudu až do nařízení hlavního líčení. Obžalovaným je osoba, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání, tedy obviněný, od okamžiku, kdy bylo nařízeno hlavní líčení. Toto postavení osoby je až do okamžiku, kdy nabude právní moci vyhlášený odsuzující rozsudek soudu, případně jiné meritorní rozhodnutí soudu. V případě, že odsuzující rozsudek, případně trestní příkaz, nabude právní moci, stává se z obžalovaného odsouzený.²¹

Obžalovaný má v průběhu celého trestního řízení řadu práv, o kterých musí být ze strany orgánů činných v trestním řízení vždy řádně poučen a musí mu být vždy umožněno jejich uplatnění. Dle ust. § 12 odst. 7 trestního řádu, pokud z povahy věci nevyplývá něco jiného, rozumí se obviněným též obžalovaný a odsouzený.

²¹ DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-24]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

Základní práva obviněného jsou uvedena v § 33 trestního řádu a jedná se tedy i o práva obžalovaného.

Mezi základní práva obžalovaného patří právo účastnit se osobně projednávané věci před soudem. Pouze je-li obžalovaný přítomen hlavnímu líčení může mít námitky vůči tvrzení protistrany a proti jejím důkazům, které může vyvrátit a soudu podat svou verzi. Dále má právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které jsou mu kladeny za vinu, a k důkazům o nich. Již před prvním výslechem obviněného musí být osobě ze strany policejního orgánu sděleno, co je mu kladeno za vinu, což je učiněno prostřednictvím doručeného usnesení o zahájení trestního stíhání. Pokud by tomu tak nebylo, tak obviněný, potažmo následně obžalovaný, neví, proti čemu se má bránit, není ovšem povinen k věci vypovídat a k tomuto nesmí být nijak donucován. Obžalovaný má právo nahlížet do spisu a činit si z něj výpisky, poznámky, pořizovat kopie, toto právo má již jako obviněný, ale ve fázi přípravného řízení je toto jeho právo omezeno, jelikož za závažných důvodů může státní zástupce nebo policejní orgán odepřít nahlížení do spisu, pokud se nejedná o případ, kdy byl obviněný upozorněn na možnost prostudovat spis, a při sjednávání dohody o vině a trestu. Kdykoliv v průběhu řízení může uvádět okolnosti a důkazy sloužící k jeho obhajobě, s čímž úzce souvisí také jeho další právo, které spočívá v tom, že důkaz může sám vyhledat, předložit nebo navrhnout jeho provedení. Obviněný, potažmo obžalovaný, má dále právo činit návrhy a podávat žádosti, které se týkají postupu řízení, může například podat žádost o propuštění z vazby, podat návrh na odročení hlavního líčení z důvodu nemoci a podobně. Na závěr hlavního líčení má obžalovaný právo na závěrečnou řeč, přičemž jeho závěrečná řeč přichází na řadu až jako poslední.²²

Dá se říci, že všechna výše uvedená práva jsou jakýmsi vymezením prostředků, kterými je realizováno nejdůležitější právo, jaké je obviněnému uděleno, a to je právo na obhajobu. Obviněný má právo hájit se sám prostřednictvím uvedených prostředků, nebo prostřednictvím obhájce. V případě, že si obviněný zvolí obhájce, má právo se s ním kdykoliv v průběhu řízení radit, a to i během prováděných úkonů, nesmí se ovšem radit, jak odpovědět na již položenou otázku,

²² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.3.2018*. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3, str. 234-239.

kteřá mu byla položena během vřslechu. M právo Źadat, aby byl vyslychn za ucasti svého právního zástupce a aby tento byl prtomen i jiným ukonm konáním v rámci prpravnho řizen. Pokud je obvinn ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, m Źe se svým obhájcem hovořit o samotě, bez prítomnosti třetí osoby. V těchto prpadech m také právo na telefonicky kontakt se svým obhájcem, sm neomezen prjmat návštěvy svého obhájce a korespondence mezi nimi nesmí být kontrolována.²³

Jestliže m obŹalovan pocit, že je krácen na svých právech, m moŹnost domáhat se nápravy pomocí opravných prostředků, toto právo má j Ź jako obvinn. Opravn prostředky mohou směřovat proti rozhodnutí jak soudu, tak i státního zástupce nebo policejního orgánu. V kaŹdm rozhodnutí orgánů Źinnch v trestnm řizen musí být uvedeno poučení o opravnm prostředku.²⁴

ObŹalovan m Źe v průběhu celého trestnho řizen, tedy i během hlavního lcen, uŹvat svůj mateřsk jazyk, nebo jazyk, o kterm uvede, že jej ovládá.

Hlavní lcen lze konat bez prítomnosti obŹalovanho za splnění podmínek uvedených v § 202 odst. 2 trestnho řádu, kter ráků, že hlavní lcen se m Źe bez prítomnosti obŹalovanho provést, jen pokud má soud za to, že ve věci lze spolehliv rozhodnout a ucelu trestnho řizen dosáhnout i bez prítomnosti obŹalovanho. Zároveň byla obŹalovanmu obŹaloba řdn doručena a tento byl k hlavnímu lcen řdn a včas předvolán. Dále o skutku, kter je předmětem obŹaloby, byl obŹalovan j Ź nkterm orgánem Źinnm v trestnm řizen vyslechnu, bylo dodrženo ustanovení o sdlen obvinn dle § 160 trestnho řádu a obvinn byl rovnŹ upozorněn na moŹnost prostudovat spis a podat návrhy na doplnn vyšetřování dle § 166 odst. 1 trestnho řádu. V prpad, že soud postupoval v tímto způsobem, neporušil zákon a nezasáhl do ustavn zaruench práv a svobod.²⁵

²³ DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestn řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-24]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

²⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestn právo procesní: podle stavu k 1.3.2018*. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3, str. 241.

²⁵ *Nález Ustavnho soudu* ze dne 1. 4. 2003, sp. zn. II. ŹS 542/2000.

V nepřítomnosti obžalovaného se hlavní líčení koná také tedy, jestliže je proti němu vedeno řízení jako proti uprchlému. V takovém případě se obžalovaný nemusí vůbec dozvědět o konání hlavní líčení, v takovém řízení se všechny písemnosti, které jsou mu určené doručují jeho obhájci. Předvolání k hlavnímu líčení se také uveřejní vhodným způsobem, tedy vyvěšením na úřední desku, prostřednictvím veřejně přístupné počítačové sítě, tedy internetu, uveřejněním ve veřejných sdělovacích prostředcích, případně jiným obdobně účinným způsobem.²⁶

Hlavní líčení nelze konat v nepřítomnosti obžalovaného v případech, kdy je obžalovaný ve vazbě, ve výkonu trestu, případně mu za spáchání trestného činu hrozí trest odnětí svobody s horní hranicí převyšující pět let. Obžalovaný má v těchto případech ovšem možnost požádat, aby hlavní líčení bylo konáno v jeho nepřítomnosti. V případě, že je vedeno řízení proti mladistvému, tak podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže musí být hlavní líčení konáno v přítomnosti mladistvého obžalovaného, pokud se nejedná o řízení proti uprchlému. Hlavní líčení nelze konat v nepřítomnosti mladistvého obžalovaného ani pokud on sám o to požádá. V případě řízení proti mladistvému nelze hlavní líčení konat ani bez přítomnosti jeho obhájce.

2.5. Obhájce

Obhájce je právním zástupcem osoby, vůči které je vedeno trestní řízení, vystupuje jejím jménem a jedná s jejím souhlasem. Jeho úkolem je poskytnout této osobě právní pomoc, vystupuje v její prospěch, obhájí její zájmy a spolupracuje s touto osobou při výkonu jejích práv. Obhájcem v trestním řízení může být jen advokát, tedy ten, kdo je zapsán v seznamu advokátů vedeného Českou advokátní komorou. V rámci svého pověření se advokát může nechat zastoupit jiným advokátem, takové zastoupení se nazývá substituce. Při jednotlivých úkonech se může advokát nechat zastoupit také koncipientem, a to vyjma řízení před krajským soudem jako soudem prvního stupně, před vrchním

²⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. [cit. 2022-2-24]. ISBN 978-80-7400-465-0. Dostupné z Trestní řád I, II, III - Beck-online, str. 2549-2571.

soudem nebo nejvyšším soudem, v těchto řízení může koncipient nahlížet do spisů.²⁷

Obhájce v průběhu řízení nesmí učinit nic, co by mohlo jeho klienta poškodit, stojí výhradně na jeho straně. Jeho činnost nesměruje ke zjištění materiální pravdy a nepomáhá soudu ke spravedlivému rozhodnutí. V průběhu hlavního líčení navrhuje a provádí důkazy, které svědčí v neprospěch obžaloby, tedy jeho činnost směřuje ve prospěch obviněného a to tak, aby byly včas zjištěny všechny skutečnosti, které jeho klienta zbavují obvinění úplně, případně zmírňují jeho míru viny. Obhájce nesmí uvádět skutečnosti, které by směřovaly proti jeho klientovi a v případě, že se mu klient ke spáchání činu dozná, případně je o jeho vině přesvědčen, musí i nadále klást důraz na všechny okolnosti, které mají polehčující charakter pro jeho klienta. Úkonů prováděných před soudem se může obhájce účastnit v případech, kdy se jich může účastnit i obviněný. Obhájce má právo klást všem vyslychaným svědkům otázky, má právo přednést závěrečnou řeč.²⁸

Obhajobu v trestním řízení konanou obhájcem můžeme rozdělit na obhajobu zvoleným obhájcem, tedy na základě plné moci, a na obhajobu obhájcem ustanoveným soudem. V trestním řádu jsou uvedeny případy, ve kterých musí mít obviněný obhájce, a to i v tom případě, že si jej sám nezvolil. Jedná se o případy nutné obhajoby, které jsou uvedeny v § 36 a § 36a trestního řádu a dále v § 42 zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

Obviněný musí mít obhájce už v přípravném řízení v těchto případech,

- pokud je ve vazbě, ve výkonu trestu odnětí svobody, ve výkonu ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody nebo na pozorování v zdravotnickém ústavu (§116 odst. 2)
- jestliže je jeho svéprávnost omezena,
- pokud jde ve věci o řízení proti uprchlému,

²⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.3.2018*. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3, str. 243.

²⁸ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8., str. 202-204.

- při sjednávání dohody o vině a trestu
- pokud to soud a v přípravném řízení státní zástupce považuje za nutné, zejména proto, že vzhledem k tělesným nebo duševním vadám obviněného mají pochybnosti o jeho způsobilosti náležitě se hájit,
- pokud je vedeno řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let.²⁹

Dále musí mít obviněný obhájce také v hlavním líčení konaném proti zadrženému, nebo v řízení, v němž se rozhoduje o uložení nebo změně zabezpečovací detence nebo o uložení nebo změně ochranného léčení, s výjimkou ochranného léčení protialkoholního.³⁰

V následujících ustanoveních jsou uvedeny další případy nutné obhajoby týkající se odsouzeného, přičemž se jedná zejména o nutnou obhajobu ve vykonávacím řízení, v němž soud rozhoduje ve veřejném zasedání, dále pokud jde o řízení o stížnosti pro porušení zákona, o dovolání a o návrh na povolení obnovy. Tyto podmínky jsou uvedeny v § 36a odst. 1, 2 trestního řádu.

Pokud je dán důvod nutné obhajoby vztahující se k podmínce vedení řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let, může se obviněný obhájce vzdát, pokud nejde o trestný čin, za který lze uložit výjimečný trest. Stejně tak se může obviněný vzdát obhájce v případě hlavního líčení konaném ve zjednodušeném řízení proti zadrženému. Vzdání se obhájce může učinit pouze obviněný, a to výslovným písemným prohlášením anebo ústně do protokolu. Toto prohlášení může obviněný vzít kdykoliv zpět. Podmínky vzdání se obhájce v případě nutné obhajoby jsou uvedeny v § 36b trestního řádu.

V případě nutné obhajoby si obviněný může svého obhájce zvolit sám, záleží jen na něm, jakého obhájce si zvolí, jedná se o jedno ze základních práv obviněného. Pokud si obhájce nezvolí sám obviněný, může tak učinit jeho zákonný zástupce, dále také příbuzný v pokolení přímém, jeho sourozenec, manžel, partner nebo

²⁹ § 36 odst. 1, 2, 3 trestního řádu.

³⁰ § 36 odst. 4 trestního řádu.

druh, nebo také zúčastněná osoba. Případy zvolení obhájce jsou uvedeny v § 37 trestního řádu a dále v § 44 zákona o soudnictví ve věcech mládeže.³¹

Pokud obviněný nemá obhájce v případech, kdy jej musí mít, je mu určena lhůta pro jeho zvolení. Jestliže si jej v této době nezvolí, nebo mu není zvolen některými oprávněnými osobami, bude mu obhájce neprodleně ustanoven soudem. Délka lhůty na zvolení si obhájce není nikde stanovena, obviněnému musí být poskytnuta přiměřená doba na jeho zvolení s ohledem na povahu a okolnosti případu. Obhájce je ustanoven předsedou senátu a v přípravném řízení soudcem.³²

Pokud se koná hlavní líčení v případě, kdy nastává nutná obhajoba, nelze hlavní líčení konat bez přítomnosti obhájce, tento musí být přítomen během celého hlavního líčení.

Jak již bylo uvedeno obhájcem v trestním řízení může být jen advokát, který je zapsaný do seznamu advokátů, který je veden Českou advokátní komorou. Advokátem může být jen osoba s dokončeným právnickým vzděláním v magisterském studijním programu, která absolvovala praxi v délce alespoň tří let jako advokátní koncipient a úspěšně složila advokátní zkoušku. Stejně jako soudce a státní zástupce musí být svéprávný a bezúhonný. Advokát následně spadá pod dozor České advokátní komory.

2.6. Poškozený

Hlavního líčení se také může zúčastnit poškozený, který má postavení procesní strany ve smyslu ust. § 12 odst. 6 trestního řádu. Díky tomuto postavení má poškozený určitá práva, která může v trestním řízení využít.

Za poškozeného v trestním řízení označujeme toho, komu byla trestným činem způsobena majetková škoda, dále komu bylo takovým činem ublíženo na zdraví, nebo mu byla způsobena nemajetková újma, můžeme také označit jako morální

³¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.3.2018*. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3, str. 251-253.

³² DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-24]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

újma. Dále může být poškozeným ten, na jehož úkor se pachatel obohatil. Postavení poškozené osoby může mít osoba fyzická tak i osoba právnická.

Naopak dle ustanovení § 43 odst. 2 trestního řádu za poškozenou osobu nelze považovat toho, kdo se cítí být trestným činem poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem.

Jako nejdůležitější právo poškozeného v trestním řízení lze označit právo uplatnit nárok na náhradu způsobené škody. Nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování může poškozený soudu navrhnout, aby v rozsudku, kterým se obžalovaný uznává vinným, tomuto uložil povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu, která byla poškozenému trestným činem způsobena, nebo vydat bezdůvodné obohacení, které obžalovaný na jeho úkor tímto činem získal. Návrh musí být podaný proti určité osobě, musí z něj být patrné co poškozeného vede k uplatnění nároku a jaká je výše uplatňovaného nároku. Poškozený může svůj nárok vzít zpět, ovšem jen do doby, než se soud odebere k závěrečné poradě.³³

V průběhu celého trestního řízení, tedy i v hlavním líčení, má poškozený i další práva, o kterých musí být ze strany orgánů činných v trestním řízení vždy poučen, aby je měl možnost uplatnit. Poškozený může nahlížet do spisů, činit návrhy na doplnění dokazování a v hlavním líčení může také pronést závěrečnou řeč.

Poškozený bude v hlavním líčení vystupovat také v postavení svědka. V těchto případech je potřeba postupovat ohleduplně, obzvláště pokud je k hlavnímu líčení předvolán, aby podal svědeckou výpověď. Často je pak poškozený vystaven stresující situaci, kdy musí vyčkávat před jednací síní, kde společně s ním čeká také obžalovaný, společně s jeho příbuznými.³⁴

³³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, str. 680-681.

³⁴ JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-718-4618-X, str. 164.

2.7. Osoba zúčastněná

Zúčastněnou osobou je ten, komu byla zabráněna věc nebo část majetku nebo podle návrhu má být zabráněna. Může se jednat jak o osobu fyzickou, tak také o osobu právnickou.

Zúčastněná osoba se může vyjadřovat k věci, může být přítomna hlavnímu líčení a činit při něm návrhy, může klást otázky vyslychaným osobám, může pronést závěrečnou řeč, podávat opravné prostředky v případech stanovených trestním řádem. Dle ustanovení § 37 odst. 1 trestního řádu může zúčastněná osoba zvolit obhájce obviněnému. Za účelem uplatnění svých práv, musí být zúčastněná osoba vyzkoumána o konání hlavního líčení, případně veřejného zasedání. O všech svých právech musí být zúčastněná osoba poučena orgány činnými v trestním řízení.³⁵

³⁵ DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-24]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

3. Příprava hlavního líčení

Aby byl splněn účel a smysl trestního řízení musí být náležitě připraveno hlavní líčení. Soud je po podání obžaloby proto povinen postupovat tak, aby řízení směřovalo k rozhodnutí věci bez zbytečných průtahů. Projednání obžaloby a rozhodnutí o ní uceleně v jediném hlavním líčení bez odročení, je obecným cílem přípravy k hlavnímu líčení.³⁶ V případě špatně provedené přípravy k hlavnímu líčení může docházet ke zbytečnému odročení soudního jednání a protahování tak doby, než je vyneseno konečné rozhodnutí.

Ještě, než započnou úkony přípravy hlavního líčení, je po podání obžaloby u soudu předseda senátu povinen tuto přezkoumat a rozhodnout, zda poskytuje pro další řízení spolehlivý základ. Po formální stránce se zabývá tím, zda je dána příslušnost soudu k projednání věci, zda v průběhu přípravného řízení nedošlo k závažným procesním vadám, které nelze zhojit v rámci řízení před soudem. Po materiální stránce vyhodnocuje, zda byly zjištěny skutečnosti v nezbytném rozsahu pro řízení před soudem a zda je věc správně právně posouzena. Na základě těchto zjištění předseda senátu posoudí, zda je možno nařídít hlavní líčení, což je v případech, kdy nebyly zjištěny žádné nedostatky a obžaloba poskytuje spolehlivý podklad pro řízení před soudem, nebo je nutno obžalobu předběžně projednat. Předběžné projednání obžaloby se koná v případech, má-li předseda senátu za to, že není dána příslušnost soudu, je na místě věc postoupit jinému orgánu, ve věci jsou dány okolnosti odůvodňující zastavení, přerušení nebo podmíněné zastavení trestního stíhání, došlo k závažným procesním chybám v průběhu přípravného řízení a v dalších případech uvedených v § 186 trestního řádu.³⁷

V rámci přípravy hlavního líčení jsou ze strany soudu činěny následující kroky.

³⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.3.2018*. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3, str. 571.

³⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.3.2018*. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3, str. 555- 558.

3.1. Doručení obžaloby

Doručení obžaloby je prvním úkonem směřujícím k nařízení hlavního líčení. Předseda senátu dá doručit opis obžaloby obžalovanému do vlastních rukou, není přípustné náhradní doručení, dále obhájci, zákonnému zástupce obžalovaného, pokud je jeho svéprávnost omezena, orgánu sociálně právní ochrany dětí, pokud se jedná o řízení ve věcech mladistvých. Opis obžaloby se dále doručuje poškozenému, a to jen v případě, že je znám jeho pobyt nebo sídlo, přičemž nezáleží, zda uplatňuje nárok na náhradu škody a pokud tak nečinil, musí být o právu podat takový návrh poučen. V případě, že v obžalobě je navrženo zabránění věci osobě, jíž věc náleží, tedy zúčastněné osobě, opis obžaloby se této osobě doručí také.

Osoby, kterým je opis obžaloby doručován, jsou zároveň vyzvány, aby soudu sdělily návrhy, které další důkazy mají být v hlavní líčení provedeny a co má být těmito důkazy zjištěno. Tyto návrhy musí být soudu sděleny včas, aby mohlo být zjištěno jejich provedení. Jedná se zejména o předvolání dalších svědků, znalců, zajištění případných listin a podobně.³⁸

3.2. Nařízení hlavního líčení, předvolání k hlavnímu líčení

Nedílnou součástí přípravy hlavního líčení je samozřejmě nařízení samotného hlavního líčení. Tímto je rozuměno stanovení termínu, tedy konkrétního data a času, a místa konání hlavního líčení a následné předvolání nebo vyrozumění osob, jejichž účast při hlavním líčení je nezbytná, nebo osob které mají právo o konání hlavního líčení být včas informováni. Pokud se jedná o rozsáhlejší, skutkově složitější, případně věc s více obviněnými, u které je důvodný předpoklad, že bude trvat déle než jeden den, měly by být rovnou stanoveny všechny dny konání hlavního líčení. V takovém případě se při ukončení jednání v jednom z těchto dnů nejedná o odročení hlavního líčení, ale pouze o jeho

³⁸ DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-24]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

přerušeni. Toto hlavní líčení, pokud je takto předem naplánováno, tvoří jeden celek.³⁹

Podle § 181 odst. 3 trestního řádu je předseda senátu povinen nařídit hlavní líčení v řízení před okresním soudem v termínu 3 týdnů od podání obžaloby a v případě řízení před krajským soudem jako soudem prvního stupně v termínu 3 měsíců od podání obžaloby.

K hlavnímu líčení jsou předvolávány osoby, jejichž přítomnost u hlavního líčení je nutná. Jedná se obžalovaného, svědky, znalce a tlumočníky. Osoby, které jsou k soudu předvolávány musí být upozorněny na to, že v případě nedostavení se bez řádné omluvy jim může být uložena pořádková pokuta podle § 60 odst. 1 trestního řádu, případně mohou být k soudu předvedeni podle ustanovení § 90 odst. 1 v případě obžalovaného, nebo podle ustanovení § 98 trestního řádu v případě svědka.

Další osoby se o hlavním líčení vyrozumívají. Mezi tyto osoby patří také ti, jejichž přítomnost u hlavního líčení je nutná a jedná se o státního zástupce a v případě, že se projednává věc, při níž je nutná obhajoba, vyrozumívá se též obhájce. Účast těchto osob při hlavním líčení je možno vynutit postupem dle § 66 odst. 3 trestního řádu. O hlavním líčení se dále vyrozumívá zákonný zástupce obžalovaného, poškozený, zúčastněná osoba, orgán sociálně-právní ochrany dětí v případě řízení v trestních věcech mladistvých. Pokud má poškozený nebo zúčastněná osoba zmocněnce, tak tento je o hlavním líčení také vyrozuměn.⁴⁰

Zákonem jsou stanoveny minimální lhůty pro přípravu stran na hlavní líčení, přičemž tato lhůta činí 5 pracovních dní u obžalovaného, jeho obhájce a státního zástupce. To znamená, že tyto strany musí být o hlavním líčení předepsaný způsobem informovány s dostatečným předstihem. Pokud není tato lhůta dodržena, nemůže se hlavní líčení konat a musí být odročeno, ledaže by v případě státního zástupce a obhájce se zkrácením lhůty tito souhlasili a v případě

³⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. [cit. 2022-2-24]. ISBN 978-80-7400-465-0. Dostupné z Trestní řád I, II, III - Beck-online, str. 2524-2534.

⁴⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.3.2018*. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3, str. 572-573.

obžalovaného by tento musel na konání hlavního líčení trvat i přesto, že nemá zachovánu lhůtu k přípravě. U ostatních osob, poškozeného, zúčastněné osoby, svědka a dalších, je potřeba zpravidla zachovat alespoň lhůtu 3 kalendářních dnů, přičemž nedodržení této lhůty není důvodem pro odročení hlavního líčení.⁴¹

3.3. Další opatření a jiná rozhodnutí spojená s přípravou hlavního líčení

Při nařízení hlavního líčení učiní předseda senátu podle § 198 odst. 3 trestního řádu všechna opatření, která jsou potřeba k zajištění jeho řádného průběhu. Mezi taková opatření patří zajištění účasti všech potřebných soudních osob, tedy zapisovatele a přisedících (pokud se jedná o trestní věc u které je horní hranice trestní sazby více jak pět let), zajištění náhradního soudce, případně přisedícího, zajištění obhájce obviněnému, pokud jde o případ nutné obhajoby a obviněný si obhájce nezvolil, nebo mu jej nezvolila oprávněná osoba, dále zajištění, aby soud měl po ruce věcné a listinné důkazy, potřebné pro provedení důkazů při dokazování v hlavním líčení, v případě potřeby učinit opatření k přípravě posudku znalce. Dále může předseda senátu požádat policejní orgán o opatření jednotlivého důkazu, případně předvedení osoby nebo doručení písemnosti. V případě skutkově složitých a závažných případů může přibrat konzultanta, vyžaduje si prostřednictvím probačního úředníka podklady k osobě obviněného, které jsou potřebné k rozhodnutí v hlavním líčení i mimo něj, a dále může činit opatření k ochraně ohrožených svědků a jim blízkých osob.⁴²

Při přípravě na hlavní líčení mohou nastat také situace, které vyžadují, aby ze strany soudu byla vydána určitá rozhodnutí. Jedná se zejména o rozhodnutí o vazbě, nejčastěji půjde o rozhodnutí, zda nadále trvají důvody vazby, a tedy o propuštění obžalovaného z vazby, o nahrazení vazby dohledem, peněžitým trestem, zárukou a podobně, případně může jít samozřejmě také o rozhodnutí o vzetí obžalovaného do vazby (pokud jsou dány důvody vazby uvedené v § 67 a §

⁴¹ DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-24]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

⁴² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.3.2018*. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3, str. 576-577.

68 trestního řádu). Dále se může jednat o rozhodnutí o jiných zajišťovacích institucích, mezi které patří příkaz k zatčení obžalovaného, příkaz k odnětí věci a další. Může se jednat také o rozhodnutí o vyloučení některé věci ze společného řízení nebo naopak o spojení věci ke společnému řízení podle § 23 trestního řádu, rozhodnutí o zastavení nebo přerušení trestního stíhání, pokud při přípravě hlavního líčení nastaly skutečnosti uvedené v 11 odst. 1, § 172 odst. 2 a § 173 odst. 1 písm. b) až d) trestního řádu, které zapříčinily vydání některého z uvedených rozhodnutí.⁴³

⁴³ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL, Josef KUČHTA a kol. *Trestní právo procesní. 4. Přpracované vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-496-4, str. 588-589.

4. Průběh hlavního líčení

Průběh hlavního líčení můžeme z hlediska časové posloupnosti rozdělit do následujících fází:

- I. Počátek hlavního líčení
- II. Dokazování v hlavním líčení
- III. Závěr hlavního líčení
- IV. Rozhodnutí soudu v hlavním líčení ⁴⁴

Jak již bylo uvedeno v předchozích kapitolách, hlavní líčení se může konat pouze za stále přítomnosti všech členů senátu, zapisovatele a státního zástupce. Hlavnímu líčení by dále měl být stále přítomen také obžalovaný, jeho účast ovšem není obligatorní, ale vzhledem k tomu, že obžalovaný je ústřední postavou trestního stíhání a má důležitá práva, zejména co se týče své obhajoby, která může uplatnit jen pokud je přítomen hlavnímu líčení, má řízení před soudem prvního stupně probíhat zásadně v jeho přítomnosti. V některých případech je také nutná stálá přítomnost obhájce, jedná se o případy nutné obhajoby s výjimkou, kdy se obžalovaný obhájce vzdá ve smyslu ustanovení § 36b trestního řádu. Účast ostatních osob není u hlavního líčení povinná, jedná se zejména o poškozeného, zúčastněnou osobu, zákonného zástupce mladistvého a podobně.⁴⁵

Před zahájením hlavního líčení zapisovatel přede dveřmi jednací síně vyvolá věc, která se bude projednávat. Při tom předběžně zjistí osoby, které se k hlavnímu líčení dostavily a vyzve je ke vstupu do jednací síně. Přede dveřmi jednací síně je také uveden seznam projednávaných věcí. Pokud se jedná o řízení s mladistvými obžalovanými nesmí tento seznam obsahovat jejich jména, jsou zde uvedeny pouze jejich iniciály.

O průběhu hlavního líčení je pořizován protokol, ve kterém jsou zachycena i rozhodnutí přijatá během hlavního líčení. Náležitosti protokolu jsou uvedeny v §

⁴⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.3.2018*. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3, str. 578.

⁴⁵ DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-24]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

55 trestního řádu, přičemž kromě samotného průběhu hlavního líčení musí protokol obsahovat pojmenování soudu u kterého se hlavní líčení koná, datum a čas zahájení hlavního líčení, označení trestní věci – spisová značka soudu, vůči komu je věc vedena a pro jaký trestný čin. V protokolu musí být dále uvedena jména a příjmení přítomných osob – předsedy senátu a členů senátu, státního zástupce, obžalovaného a jeho obhájce (je-li přítomen), zapisovatele a případně dalších osob, jejich přítomnost je pro průběh hlavního líčení potřeba, například tlumočnick.

4.1. Počátek hlavního líčení

Hlavní líčení zahajuje předseda senátu, který dále celé hlavní líčení také řídí. Hlavní líčení je z jeho strany zahájeno v přítomnosti osob, jejichž účast při hlavním líčení je nezbytná tím, že sdělí věc, která se bude projednávat, uvede jméno a příjmení obžalovaného a trestný čin, kterého se měl dopustit. Od tohoto okamžiku může státní zástupce vzít obžalobu zpět jen v případě, že s tím souhlasí obžalovaný a netrvá na pokračování hlavního líčení. Jakmile je zahájeno hlavní líčení nelze již také ve věci vydat trestní příkaz.⁴⁶

Následně předseda senátu zjistí, zda se k hlavnímu líčení dostavily všechny předvolané a vyrozuměné osoby. U těchto osob také ověří jejich totožnost, což činí většinou dle občanského průkazu nebo pasu, v případě advokátů se totožnost ověřuje podle advokátního průkazu. U osob, které mají zákonem stanovenou lhůtu k přípravě na hlavní líčení zjistí, zda byla tato lhůta zachována.

Pokud se některá z předvolaných osob k hlavnímu líčení nedostaví, předseda senátu se dotáže přítomných procesních stran na jejich názor, zda je za dané situace možno konat hlavní líčení, a následně usnesením rozhodne o pokračování hlavního líčení, nebo o jeho odročení. Názor stran není pro soud závazný. Jestliže se k hlavnímu líčení nedostaví obžalovaný, může se hlavní líčení konat jen za splnění podmínek uvedených v § 202 odst. 2, 3 a 5 trestního řádu.

⁴⁶ DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-24]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

Po provedení shora uvedených úkonů a poté co předseda senátu, případně samosoudce, dospěje k názoru, že nejsou žádné překážky bránící v pokračování hlavního líčení, vyzve státního zástupce, aby přednesl obžalobu. Státní zástupce při přednesení obžaloby uvede jméno a příjmení obžalovaného, z jakého trestného činu jej obviňuje, jaké důvody jej k tomu vedou a jakými důkazy svá tvrzení doloží. Přednesení obžaloby ze strany státního zástupce je obligatorní podmínkou konání hlavního líčení, bez které nelze v hlavním líčení pokračovat. Je jím naplněna zásada oficiality a státní zástupce tím vymezuje předmět hlavního líčení, jelikož soud nemůže rozhodnout o jiném skutku než o tom, který je v obžalobě uveden.

Po přednesení obžaloby je ze strany předsedy senátu osloven poškozený, který je dotázán, zda navrhuje, aby soud obžalovanému uložil povinnost nahradit škodu nebo nemajetkovou újmu v penězích způsobenou spáchaným trestným činem nebo vydat bezdůvodné obohacení získané trestným činem.⁴⁷ Jestliže poškozený svůj nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy do této doby neuplatnil, je tato fáze hlavního líčení poslední příležitostí, aby tak učinil. Tento nárok musí být ze strany poškozeného učiněn před zahájením dokazování v hlavním líčení, aby provádění důkazů mohlo být zaměřeno také k rozhodnutí o uplatněném nároku na náhradu škody, a aby měl obžalovaný možnost se k tomuto nároku vyjádřit.⁴⁸

4.2. Dokazování

Jak již bylo řečeno, hlavní líčení je nejdůležitější částí trestního řízení a dokazování je jeho nejvýznamnější fází. Cílem dokazování je objasnění podstatných skutečností, které se vztahují ke skutku uvedenému v obžalobě a vytvořit tím podklad pro rozhodnutí.

V hlavním líčení se v největší míře projeví základní zásady trestního řízení uvedené v kapitole 1.1. této práce, z nichž můžeme jmenovat ty nejdůležitější, a

⁴⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.3.2018*. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3, str. 579.

⁴⁸ DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-24]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

to zásadu obžalovací, zásadu zajištění práva na obhajobu, zásadu oficiality, zásadu vyhledávací, zásadu zjištění skutkového stavu věci, zásadu volného hodnocení důkazů, zásadu presumpce nevin, zásadu veřejnosti, zásadu ústnosti a bezprostřednosti.⁴⁹

Dokazování v hlavním líčení provádí zejména dvě procesní strany, a to jak strana obžaloby, protože na straně státního zástupce je povinnost prokázat vinu obžalovaného, tak strana obhajoby, která provádí dokazování ve prospěch obžalovaného. Samotný soud však zastává významnou roli, jelikož obžaloba i obhajoba mohou dokazování provádět jen se souhlasem předsedy senátu, případně samosoudce. Krom důkazů provedených obžalobou a obhajobou může soud doplnit dokazování v rozsahu potřebném pro své rozhodnutí a dále může navrhnout důkazy také poškozený a zúčastněná osoba. Po ukončení dokazování soud prověří a zhodnotí důkazy provedené před ním.⁵⁰

Trestním řádem není určeno, v jakém pořadí mají být důkazy prováděny s jedinou výjimkou, že dokazování začíná výslechem obžalovaného, který se vyjádří k obsahu obžaloby, a v případě, že byl ze strany poškozeného uplatněn nárok na náhradu škody, vyjádří se také k tomuto návrhu. Obžalovaný může při svém výslechu sám souvisle vylíčit skutek, který je předmětem líčení a reagovat na tvrzení obžaloby. Jakmile obžalovaný sdělí vše, co uzná za vhodné, mohou mu být pokládány doplňující otázky, které mají objasnit skutečnosti k nimž se obžalovaný nevyjádřil vůbec, anebo jen okrajově. Jako první klade otázky předseda senátu, následuje přisedící, státní zástupce a na závěr obhájce obžalovaného, popřípadě obhájci spoluobžalovaných. V průběhu výslechu nesmí být obžalovanému kladeny sugestivní otázky, ani otázky úskočné, stejně tak na něj nesmí být vyvíjen jakýkoliv nátlak, zejména pak za účelem získání jeho doznání.⁵¹

⁴⁹ DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-24]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

⁵⁰ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRÍVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8., str. 530.

⁵¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. [cit. 2022-2-24]. ISBN 978-80-7400-465-0. Dostupné z Trestní řád I, II, III - Beck-online, str. 2606-2615.

Pokud se mezi dřívější výpovědi a výpovědi u hlavního líčení vyskytnou podstatné rozpory, musí jej soud na tuto skutečnost upozornit a dotázat se jej na příčiny těchto změn. Vypovídat je právem obžalovaného, nikoliv jeho povinností a k výpovědi nesmí být žádným způsobem donucován, o tomto svém právu musí být na počátku výslechu poučen.

V případě výpovědi obžalovaného zákon umožňuje výjimku ze zásady ústnosti, podle které se důkaz výpovědi obžalovaného provádí zpravidla tak, že jej soud vyslýchá. Tato výjimka je uvedena v § 207 odst. 2 trestního řádu, která dovoluje číst protokol o dřívější výpovědi obžalovaného jen v případech, když se jedná v nepřítomnosti obžalovaného, když obžalovaný odepře vypovídat, anebo když se objeví podstatné rozpory mezi jeho dřívější výpovědí a jeho údaji při hlavním líčení a jestliže byl výslech proveden po sdělení obvinění způsobem odpovídajícím ustanovení trestního řádu.⁵²

Pořadí dalších prováděných důkazů určuje předseda senátu, zpravidla následují výslechy svědků, znalců, a nakonec jsou prováděny listinné a jiné důkazy. V případě, že poškozený vystupuje v hlavním líčení také jako svědek, měl by být vyslechnut ihned po výslechu obžalovaného, aby nedošlo k jeho ovlivnění v průběhu jednání, kterému má právo být přítomen. V průběhu dokazování je podle § 214 trestního řádu po provedení každého důkazu v hlavním líčení obžalovaný dotázán, zda se chce k němu vyjádřit a jeho vyjádření musí být následně zaneseno do protokolu o hlavním líčení. Obžalovaný tak může bezprostředně po provedení důkazu na tento reagovat a vyjádřit na něj svůj názor.

Při hlavním líčení se v průběhu dokazování počítá se součinností stran. Tím je na jedné straně myšleno, že státní zástupce, obžalovaný a jeho obhájce nebo opatrovník, zúčastněná osoba, poškozený, včetně zmocněnce, mohou se souhlasem předsedy senátu klást vyslýcháným osobám otázky, což zpravidla budou činit až poté, co předseda senátu dokončí své dotazování a členové senátu již nemají žádných otázek. Dále se součinností stran rozumí právo státního zástupce, obžalovaného a jeho obhájce na provedení důkazu se souhlasem

⁵² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.3.2018*. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3, str. 580.

předsedy senátu, který povolí provedení důkazů, které navrhla, opatřila nebo předložila strana žádající o provedení důkazu. Předseda senátu má možnost provedení důkazu odmítnout v taxativně vyjmenovaných případech, kterými jsou výslech obviněného, svědka mladšího osmnácti let, nemocného nebo zraněného svědka, pokud je zde důvodná obava z nešetrného způsobu vedení výslechu, dále pokud by důkaz mohl vést k porušení práv jiných osob, například utajeného svědka nebo vůbec práva na spravedlivý proces. Po provedení důkazu žádající stranou má druhá strana právo klást vyslýchané osobě otázky, tím je zajištěna rovnost stran.⁵³

I přesto, že trestní řád počítá se součinností stran v trestním řízení, tak se předpokládá vyšší aktivita státního zástupce, jelikož on je povinen prokázat vinu obžalovaného. Soud nese procesní odpovědnost za zjišťování skutkového stavu, o němž nejsou žádné pochybnosti. Soud je povinen doplnit dokazování v rozsahu potřebném pro jeho rozhodnutí, bez ohledu na součinnost stran během dokazování. Tímto způsobem bude soud postupovat tehdy, je-li státní zástupce nečinný nebo je zřejmé, že důkazní prostředky nejsou zcela vyčerpány, protože soud nese odpovědnost za to, že budou provedeny všechny důkazy potřebné pro jeho rozhodnutí. O opatření jednotlivého důkazu může předseda senátu požádat policejní orgán, který je povinen této žádosti vyhovět.

Pokud se objeví překážka, pro kterou není hlavní líčení možné konat nebo v něm pokračovat, soud hlavní líčení odročí. Při odročení soud stanoví termín konání dalšího hlavního líčení. Předseda senátu před odročením zjistí, zda strany navrhuje další důkazy, které by bylo třeba k dalšímu líčení zajistit.

S odročením hlavního líčení úzce souvisí zásada bezprostřednosti, ze které vyplývá pravidlo nezaměnitelnosti složení soudu, podle kterého se na rozhodnutí může podílet jen ten soudce, který se účastnil jednání od jeho začátku až do konce. Za tímto účelem je trestním řádem zřízen institut náhradního soudce. Ze zásady bezprostřednosti také vyplývá požadavek, aby se soud osobně seznámil se všemi důkazy, které jsou potřebné pro jeho rozhodnutí. Tato zásada rovněž

⁵³ DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-24]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

vyklučuje přihlédnutí soudu k důkazům, neprovedeným během soudního jednání. Tento požadavek je dán na podkladě historicky prověřené skutečnosti, že nejlepší cestou ke správnému rozhodnutí je hodnocení skutkových okolností získaných na základě dojmu z přímého vnímání, k čemuž dochází v osobním kontaktu.

V současné době je možné se od shora uvedeného postupu v dokazování odchýlit, a to na základě novely trestního řádu, která byla provedena zákonem č. 333/2020 Sb. účinným od 1.10.2020. Touto novelou je umožněno v rámci hlavního líčení obžalovanému písemně učinit prohlášení k obžalobě. Obžalovaný měl možnost vyjádřit se k obžalobě i ve znění trestního řádu účinného do října 2020, nicméně toto mohl učinit v hlavním líčení po přednesení obžaloby ze strany státního zástupce. V současné době tak může učinit již, před zahájením hlavního líčení, na výzvu soudu, která je mu doručena spolu s opisem obžaloby. Současné znění § 196 trestního řádu uvádí výčet skutečností, ke kterým se může obžalovaný po doručení opisu obžaloby ve stanovené lhůtě vyjádřit, přičemž se jedná zejména o sdělení:

- a) zda se cítí být nevinný nebo vinný spácháním skutku anebo některého ze skutků uvedených v obžalobě a z jakých důvodů,
- b) zda má zájem uzavřít se státním zástupcem dohodu o vině a trestu nebo zda chce v hlavním líčení prohlásit svou vinu,
- c) zda souhlasí s popisem skutku a jeho právní kvalifikací a s navrženým trestem, případně ochranným opatřením, a
- d) které skutečnosti považuje za nesporné.

Učinit toto prohlášení je pouze právem obžalovaného, nikoliv jeho povinností. Jak již bylo uvedeno, obžalovaný má možnost vyjádřit se k obžalobě také přímo před soudem, po přednesení obžaloby a po vyjádření poškozeného je obžalovaný vyzván předsedou senátu, aby se vyjádřil ke skutečnostem uvedeným v obžalobě, zejména pak zda se cítí být vinný nebo nevinný spácháním skutku uvedeného v obžalobě, zda souhlasí s popisem skutku, jeho právní kvalifikací. Dále se může vyjádřit, zda souhlasí s navrženým trestem, a které skutečnosti považuje za nesporné.

Na základě skutečností, které obžalovaný soudu uvede, ať již v písemné podobě nebo ústně při hlavním líčení, může předseda senátu navrhnout sjednání dohody

o vině a trestu. Uzavření této dohody může navrhnout také obžalovaný nebo státní zástupce, předseda senátu ovšem není návrhu povinen vyhovět. Následně soud pokračuje v hlavním líčení, při kterém je dohoda o vině a trestu buďto schválena, nebo ji soud neschválí a pokračuje se v dokazování. V takovém případě lze v dalším projednávání věci použít případné doznání obžalovaného, jeho souhlas s právní kvalifikací, případně prohlášení o skutečnostech, které obžalovaný považuje za nesporné. Soud přitom již v těchto věcech následně neprovádí dokazování. Ze strany soudu nemusí dojít k přijetí prohlášení viny ze strany obžalovaného, pokud soud takový postup nepovažuje za vhodný vzhledem k okolnostem případu a prohlášení stran, pokud prohlášení viny není v souladu se skutkovým stavem, nebo pokud v předchozím řízení došlo k závažnému porušení práv obžalovaného.⁵⁴

Obžalovaný musí být vždy poučen zejména o tom, že pokud soud přijme jeho prohlášení, nebude v rozsahu, v jakém vinu prohlásil, prováděno dokazování, dále že prohlášení viny, které soud přijal nelze odvolat a skutečnosti uvedené v prohlášení nelze napadat opravným prostředkem. Dále je poučen o tom, že se sjednáním dohody o vině a trestu a jejím schválením vzdává práva na projednání věci v hlavním líčení, a že se vzdává práva podat odvolání proti rozsudku, kterým by soud dohodu o vině a trestu schválil. Proti rozsudku, kterým soud schválil dohodu o vině a trestu, lze podat odvolání jen pokud takový rozsudek není v souladu s uzavřenou dohodou.

Než předseda senátu prohlásí dokazování za skončené, zjistí u stran, zda nečiní nějaké návrhy na doplnění dokazování. Pokud nejsou žádné návrhy, případně pokud byly návrhy zamítnuty, prohlásí předseda senátu dokazování za skončené a udělí slovo k závěrečným řečem.⁵⁵

⁵⁴ WULKANOVÁ, Jana. epravo.cz. *Novela trestního práva – vyjádření obžalovaného a dohodovací řízení* [online]. [cit. 2022-02-01]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/novela-trestniho-prava-vyjadreni-obzalovaneho-a-dohodovaci-rizeni-112231.html>.

⁵⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.3.2018*. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3, str. 582-584.

4.3. Závěr hlavního líčení

Závěr hlavního líčení následuje, jakmile je předsedou senátu prohlášeno dokazování za skončené a předchází ke konečné fázi hlavního líčení, kterým je rozhodnutí. Závěr hlavního líčení tvoří závěrečné řeči a poslední slovo obžalovaného. Trestním řádem, konkrétně § 216 odst. 2, je stanoveno, které osoby mají právo závěrečné řeči a zároveň, v jakém pořadí jsou řeči přednášeny. Osoby, oprávněné pronést závěrečnou řeč, tak mohou učinit teprve poté, co jim bylo za tímto účelem předsedou senátu uděleno slovo.

Samotný obsah závěrečné řeči není trestním řádem vymezen. V závěrečné řeči mohou oprávněné osoby shrnout provedené dokazování, sdělit svůj názor co konkrétní důkazy doložily a v průběhu řeči argumentovat tak, aby přesvědčily soud k vydání rozhodnutí, kterého chtějí dosáhnout.

Státní zástupce, který je k závěrečné řeči vyzván jako první, ve své řeči zejména rozebere a zhodnotí skutkovou stránku případu, zhodnotí důkazy, které byly provedeny, včetně toho, co prokazují, případně vyvracejí. Dále vyhodnotí význam a závažnost spáchaného skutku pro společnost, uvede a zdůvodní jakou právní kvalifikaci ve skutku vidí. V průběhu řeči by se měl státní zástupce také zabývat možnostmi nápravy obžalovaného. Závěrečná řeč státního zástupce by měla také obsahovat návrh, jaký trest a v jaké sazbě by měl být dle jeho názoru obžalovanému uložen. Státní zástupce může také navrhnout obžalovaného zprostit obžaloby, pokud dle jeho názoru nasvědčují provedené důkazy tomu, že podaná obžaloba není důvodná.

Následně je k závěrečné řeči vyzván poškozený, po kterém může přijít na řadu zúčastněná osoba. V obou případech mohou závěrečnou řeč pronést zmocněnci těchto osob. V případě, že je více osob stejného procesního postavení, určí pořadí, ve kterém se ujmou slova, předseda senátu. Závěrečná řeč poškozeného by se měla věnovat zejména otázce náhrady škody, její výši a odpovědnosti obžalovaného za její vznik. Závěrečná řeč zúčastněné osoby se pak bude týkat zabránění její věci.

Jako poslední přichází na řadu se závěrečnou řečí obhájce obžalovaného, případně sám obžalovaný. Otázky, kterými se v průběhu závěrečné řeči budou

obžalovaný, případně jeho obhájce zabývat budou podobné, jako v případě státního zástupce s tím, že jimi budou tyto otázky zkoumány z hlediska zájmu obžalovaného.

V případě řízení proti mladistvému může po mladistvém obžalovaném přednést závěrečnou řeč také zástupce orgánu sociálně právní ochrany dětí.

Pokud se po závěrečné řeči obžalovaného, případně jeho obhájce, ujal slova opět státní zástupce, má obhájce, případně obžalovaný právo na to odpovědět. Jedná se o tzv. právo na repliku uvedené v § 216 odst. 3 trestního řádu.

Pronesení závěrečných řečí není povinností, ale jedná se o práva oprávněných osob. Je však vhodné, aby svou závěrečnou řeč přednesl státní zástupce za stranu žaloby a dále obhájce nebo obžalovaný za stranu obhajoby, protože tím se mohou pokusit ovlivnit konečné rozhodnutí soudu ve svůj prospěch.

Trestní řád dále v § 216 odst. 4 uvádí, že předseda senátu může závěrečné řeči přerušit jen tehdy, vybočují-li zřejmě z rámce projednávané věci.

Jakmile jsou závěrečné řeči ukončeny, tak ještě před odchodem senátu k závěrečné poradě udělí předseda senátu obžalovanému poslední slovo, během něhož nesmí být obžalovanému soudem, ani nikým jiným kladeny otázky. Co by mělo být obsahem posledního slova není nikde upraveno, obžalovaný může uvést vše, co je z jeho pohledu významné pro jeho obhajobu, může se zaměřit na otázky viny a trestu, na svůj dosavadní život, zejména pokud je bezúhonný, na pocity, které má z průběhu řízení. Přednést poslední slovo je právem obžalovaného, nejedná se o jeho povinnost. Právo posledního slova přísluší obžalovanému bez ohledu na to, zda využil svého práva na závěrečnou řeč či nikoliv. Poslední slovo přísluší výhradně obžalovanému, nemůže přejít na jeho obhájce.

Pokud soud shledá vzhledem k závěrečným řečem, k poslednímu slovu obžalovaného, anebo při závěrečné poradě, že je třeba objasnit některou okolnost, usnese se, že dokazování bude doplněno. V takovém případě je pokračováno v hlavním líčení. Jakmile je dokazování doplněno je všem

oprávněným osobám opětovně dán prostor k závěrečným řečem a obžalovanému k poslednímu slovu.⁵⁶

⁵⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.3.2018*. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3, str. 584-587.

5. Rozhodnutí soudu v hlavním líčení

5.1. Podklad pro rozhodnutí

Předmět trestního řízení je vymezen již vydaným usnesením o zahájení trestního stíhání ve smyslu § 160 odst. 1 trestního řádu, protože trestní stíhání obviněného je možné vést jen pro skutek, který je vymezen ve výrokové části tohoto usnesení.

Soud může rozhodnout jen o skutku, který je uveden v žalobním návrhu obžaloby podané proti určité osobě, jedná se o zásadu obžalovací uvedenou v § 2 odst. 8 trestního řádu, uvedené v článku 1.1. této práce. Podkladem pro soudní řízení je tedy obžaloba, kterou podal státní zástupce a jejíž součástí je také žalobní návrh, ve kterém musí být skutek přesně označen, včetně uvedení místa, času a způsobu spáchání, popřípadě s uvedením dalších skutečností, pokud je jich třeba k tomu, aby nemohlo dojít k zaměnění s jiným skutkem. To stejné platí také pro návrh na potrestání a návrh na schválení dohody o vině a trestu.

Skutkem se rozumí událost vyvolaná jednáním člověka ve vnějším světě. Jedná se o projevy vůle navenek, jestliže jsou v příčinné souvislosti s vymezeným následkem a pokud jsou tyto projevy vůle zahrnuty zaviněným jednáním jednající osoby. Skutek je tedy vymezen jednáním, jeho následkem a vztahem mezi nimi.⁵⁷

Jeden skutek může naplnit znaky jen jednoho trestného činu, anebo může být jedním skutkem spácháno i více trestných činů, což označujeme jako jednočinný souběh, anebo skutek nemusí vykazovat znaky žádného trestného činu.

Je potřeba rozlišovat pojem skutek od pojmu trestný čin. Definici trestného činu nám uvádí trestní zákoník v § 13 odst. 1, který uvádí, že trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný, a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. Pod pojmem skutek pak rozumíme jen okolnosti skutkové, nikoliv jejich právní posouzení.

Jestliže tedy soud může rozhodnout jen o skutku, který je uveden v obžalobě, tak není vázán právní kvalifikací obžaloby, ale uvedeným skutkem, tedy popsanou

⁵⁷ DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-24]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

událostí ve vnějším světě, vyvolanou jednáním konkrétního člověka. Soud může tento skutek posoudit podle jiných právních ustanovení trestního zákona, než který je uveden v obžalobě. Jiné právní posouzení věci nemění totožnost skutku.

Totožnost skutku je zachována, pokud se popis skutku uvedený v obžalobě a ve výroku rozhodnutí soudu zcela shoduje. Je ovšem zachována i tehdy, pokud dojde ke změně skutkového stavu, ovšem jen v nepodstatných okolnostech. Tímto je myšleno například to, že soud ve výroku rozhodnutí popíše skutek jinými slovy, uvede větší počet detailů, případně upřesní děj, místo a čas spáchání, anebo může také nepotřebné detaily vypustit, aniž by ohrozil zachování totožnosti skutku. Takové zpřesnění skutku může být jak ve prospěch, tak i v neprospěch pachatele, může se jednat například o upřesnění počtu bodných ran, upravení výše činem způsobené škody. Totožnost skutku bude zachována i v případě, pokud takové upřesnění bude mít za následek přistoupení nebo opadnutí okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby.⁵⁸

Co se týče totožnosti skutku u pokračování v trestném činu, tak ta je rozdílná z pohledu práva hmotného, podle kterého je pokračující trestný čin tvořen jediným skutkem, a procesního, podle kterého je každý dílčí útok pokračujícího trestného činu samostatným skutkem (§ 12 odst. 12 trestního řádu). Z procesního hlediska je tedy vyžadováno, aby pro každý dílčí útok bylo zahájeno trestní stíhání, protože jinak by soud nemohl o tomto dílčím útoku meritorně rozhodnout. Na základě toho pak soud musí meritorně rozhodnout o každém jednotlivém skutku. O skutku, pro který nebylo zahájeno trestní stíhání, a který tak není uveden v žalobním návrhu, nemůže soud jednat i kdyby se z pohledu hmotného práva jednalo o jeden skutek. Pokud nebude některý ze skutků pokračujícího trestného činu v hlavním líčení prokázán, nemůže soud tento dílčí skutek z popisu skutku ve výroku o vině vypustit, ale musí obžalovaného pro tento jednotlivý skutek obžaloby zprostit. Naproti tomu trestné činy hromadné a trvajících jsou stále považovány za jediný skutek, jak z pohledu práva hmotného, tak z pohledu práva procesního.⁵⁹

⁵⁸ DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-24]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

⁵⁹ DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-24]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

K rozlišnému pojetí totožnosti skutku u pokračujících trestných činů došlo novelou trestního zákona a trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb., která vešla v účinnost od 1.1.2002.

Jestliže během hlavního líčení vyjdou najevo okolnosti, které ukazují na to, že se obžalovaný dopustil dalšího skutku, na který není podána obžaloba, a který je trestným činem, vrátí soud státnímu zástupci věc k došetření, pokud o to vzhledem k potřebě společného projednání státní zástupce požádá.

Jestliže v hlavním líčení vyjde najevo skutek, pro který nebyla podána obžaloba, soud nemůže o takovém skutku rozhodnout. Pokud by tak učinil, došlo by k porušení zásady obžalovací.⁶⁰

5.2. Způsoby rozhodnutí soudu v hlavním líčení

Rozhodnutí, která může soud po provedeném hlavním líčení učinit, jsou uvedeny v § 221 až § 230 trestního řádu.

Po provedeném hlavním líčení může soud rozhodnout vydáním rozhodnutí meritorní povahy, tedy ve věci samé. Nejčastěji se bude jednat o rozsudek, který může být odsuzující nebo zprošťující, dále se může jednat o usnesení o zastavení trestního stíhání, usnesení o schválení narovnání, usnesení o postoupení věci mimosoudnímu orgánu, usnesení o odstoupení od trestního stíhání v trestních věcech mladistvých.

Dále se může jednat o rozhodnutí zatímní povahy, které neřeší věc konečným způsobem. Může se jednat o usnesení o přerušení trestního stíhání, usnesení o vrácení věci státnímu zástupci k došetření, usnesení o postoupení věci jinému orgánu.

Soud může po hlavním líčení také rozhodnout tzv. mezitímním rozhodnutím, kterým je rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání. Toto rozhodnutí se po uplynutí zkušební doby a za splnění podmínek stanovených v § 308 odst. 3

⁶⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.3.2018*. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3, str. 587-599.

trestního řádu stává rozhodnutím meritorním. Toto rozhodnutí má formu usnesení.⁶¹

V rámci nejčastějšího rozhodnutí soudu, tedy odsuzujícího rozsudku, může soud pachateli uložit trest odnětí svobody, domácí vězení, obecně prospěšné práce, propadnutí majetku, propadnutí věci, peněžitý trest, zákaz činnosti, zákaz pobytu, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání, ztrátu vojenské hodnosti, vyhoštění a v neposlední řadě také podmíněné odsouzení.

Obsah i forma rozsudku jsou upraveny v § 120 až § 125 trestního řádu. Obsah každého rozsudku je možné rozdělit do čtyř částí, a to úvodní část, výroková část, odůvodnění rozsudku a poučení o odvolání.

V úvodní části po úvodních slovech „Jménem republiky“ je uvedeno označení soudu který rozsudek vydal, jména soudců, kteří se na rozhodnutí účastnili, dále den a místo vyhlášení rozsudku. V úvodní části dále musí být označen obžalovaný, přičemž u fyzické osoby bude tento označen jménem, příjmením, datem narození, místem narození, bydlištěm, zaměstnáním, případně dalšími údaji tak, aby nemohl být zaměněn s jinou osobou (může se jednat například o rodné číslo). U právnické osoby se pak uvede její název, sídlo, identifikační číslo podle toho, jak je tato osoba zapsána v příslušném veřejném rejstříku.

Výroková část pak obsahuje vlastní rozhodnutí soudu, je jádrem rozsudku a má stručně, v jasné formě a výstižně dávat odpovědi na otázky, které jsou předmětem řízení a konkrétního rozhodnutí. Podstatný význam výrokové části rozsudku je zřejmý i ze skutečnosti, že právě tato část rozsudku nabývá právní moci, stává se vykonatelnou a poté představuje překážku věci rozhodnuté pro možnost opětovného řešení stejných otázek.⁶²

Odůvodnění rozsudku je jeho obligatorní částí a jeho náležitosti jsou uvedeny v § 125 trestního řádu. V případě, že se po vyhlášení rozsudku nebo ve lhůtě stanovené soudem po vyhlášení rozsudku státní zástupce i obžalovaný vzdali

⁶¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.3.2018*. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3, str. 600.

⁶² FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8., str. 433.

odvolání a zároveň prohlásili, že netrvají na vyhotovení odůvodnění, je vyhotoven zjednodušený písemný rozsudek podle § 129 odst. 2 trestního řádu, jehož součástí není odůvodnění. Obžalovaný musí zároveň prohlásit, že si nepřeje, aby v jeho prospěch podaly odvolání jiné oprávněné osoby. V odůvodnění soud uvádí, proč rozhodl právě tak, jak rozhodl. Odůvodněn musí být každý výrok, který je v rozsudku obsažen, stejně tak musí být odůvodněno, proč určitý navrhovaný výrok nebyl učiněn.⁶³ K odůvodnění uvádí ústavní soud, že „*jedním z principů představujících součást práva na řádný proces, a vylučující libovůli při rozhodování, je i povinnost soudu svá rozhodnutí řádně odůvodnit, a to v trestním řízení způsobem zakotveným v ustanoveních § 125 a § 134 odst. 2 trestního řádu.*“⁶⁴

Vyhlášení rozsudku je upraveno § 128 trestního řádu a je nutno jej vždy vyhlásit, což činí předseda senátu. Rozsudek se vyhláší veřejně, jeho výroková část ve stoje. Vyhláší se veřejně i v případě, že jednání, které předcházelo jeho vyhlášení, probíhalo s vyloučením veřejnosti. Vyhláší se úvodní slova „Jménem republiky“ s obsahem úvodní části rozsudku, následuje plné znění výroku, alespoň podstatná část odůvodnění a celé poučení o opravném prostředku. Rozsudek se vyhláší zpravidla po skončení jednání, které rozsudku předcházelo; není-li to možné, lze pro vyhlášení rozsudku jednání odročit na dobu nejdéle tří dnů.

Co se týče řízení s mladistvými jsou stanoveny určité odchylky od obecné úpravy, které jsou obsaženy v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže. Může jít například o zveřejnění pravomocného rozsudku, který uznává mladistvého vinným. Tento může být uveřejněn ve sdělovacích prostředcích, ale jen bez uvedení jména a příjmení mladistvého, s ohledem na jeho ochranu před nežádoucími účinky uveřejnění rozsudku. V případě uveřejnění rozsudku dospělého odsouzeného, se rozsudek může uveřejnit i s jeho jménem a příjmením.

Následně je nutné rozsudek vyhotovit písemně, přičemž písemná forma rozsudku musí být ve shodě s obsahem rozsudku, tak jak byl vyhlášen. Vyhotovený rozsudek je následně nutno doručit osobám uvedeným v § 130 trestního řádu,

⁶³ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8., str. 436.

⁶⁴ *Nález Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2004, sp. zn. IV ÚS 219/03.*

který uvádí, že opis rozsudku se doručí obžalovanému, státnímu zástupci, zúčastněné osobě a poškozenému, který uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení, a to i když byli při vyhlášení rozsudku přítomni. Pokud má obžalovaný obhájce nebo opatrovníka, doručí se opis rozsudku také jim. Jestliže zúčastněná osoba nebo poškozený mají zákonného zástupce, doručí se opis rozsudku jen zákonnému zástupci; pokud mají zmocněnce, doručí se jen zmocněnci. Jakmile je opis rozsudku doručen začíná lhůta pro podání opravného prostředku, nezáleží při tom, zda byla strana přítomna vyhlášení rozsudku či nebyla, případně zda žádala nebo nežádala o doručení opisu rozsudku.

6. Úvahy de lege ferenda

Jak již bylo v průběhu práce zmíněno velmi důležité, specifické a nenahraditelné postavení v průběhu řízení před soudem má státní zástupce. Státní zástupce je ten, kdo soudu předkládá důkazy svědčící ve prospěch podané obžaloby. Státní zástupce by tedy měl mít o všech důkazech a případu jako celku naprostý přehled. Ovšem není nic neobvyklého, že se na jednotlivá jednání v průběhu hlavního líčení dostaví různí státní zástupci. V takovém případě se může stát, že obžaloba nebude vedena v souladu s předchozím průběhem trestního řízení. Státní zástupce, který nepodával obžalobu v průběhu hlavního líčení čerpá znalosti o projednávané věci ze sběrného spisu, který je ke každé věci veden. De lege ferenda by v tomto smyslu mohlo jevit jako vhodné, kdyby se zásada bezprostřednosti vztahovala také na státního zástupce. Mohla by tedy být dána povinnost, aby se průběhu celého hlavního líčení účastnil pouze jediný státní zástupce. Jen v případě, že by bylo ohroženo zdárné ukončení hlavního líčení, mohl by se hlavního líčení účastnit jiný státní zástupce.

Jak bylo uvedeno v kapitole 2.6. týkající se poškozeného, bude tento často v hlavním líčení vystupovat také v postavení svědka. Když pak před svou výpovědí čeká před jednací síní, může se zde setkat s obžalovaným a případně s jeho příbuznými. Což v některých případech může být velmi stresující situace. V tomto směru by bylo de lege ferenda vhodné, aby měl předseda senátu možnost učinit opatření, které by před konáním jednání zabránilo setkání poškozeného s obžalovaným, popřípadě s dalšími osobami v budově soudu. V tomto případě by mohla být příkladem slovenská právní úprava kde § 247 odst. 5 trestného poriadku, zákona č. 301/2005 Z. z., ve znění pozdějších předpisů, mimo jiné uvádí: „*Ak je to odôvodnené prejednávanou vecou, predseda senátu vykoná nevyhnutné opatrenia, aby v budove súdu pred hlavným pojednávaním nedošlo ku kontaktu obžalovaného s poškodeným vrátane rodinných príslušníkov obete podľa osobitného zákona, svedkom a znalcom.*“ V tomto případě je ovšem otázkou, zda mají všechny v současné době soudy k takovému opatření technické možnosti. Je pravdou, že v některých případech jsou taková opatření ze strany soudu konána, jedná se o případy, kdy je o to soud požádán. Takové opatření probíhá nejčastěji tak, že poškozený čeká na svou účast u hlavního líčení pod dohledem justiční

stráže, není ovšem zcela zabráněno možnosti, aby se viděl s obžalovaný, či jeho rodinnými příslušníky.

Závěr

Cílem této bakalářské práce je popsání hlavního líčení, jeho průběhu, účelu a také vyobrazení jednotlivých stran řízení účastnících se hlavního líčení. Hlavní líčení a jeho průběh se v rámci české právní úpravy řídí zejména trestním řádem, v určitých aspektech se dále řídí také zákonem o soudnictví ve věcech mládeže a zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Práce je strukturována do jednotlivých kapitol tak, že v úvodu je popsáno trestní řízení jako celek, následně se práce již věnuje hlavnímu líčení. První kapitola je věnována zejména základním zásadám trestního řízení. Ve druhé kapitole jsou uvedeni účastníci hlavního líčení, jejich procesní postavení a z něj vyplívající jejich práva a povinnosti. Třetí kapitola se věnuje přípravě hlavního líčení a úkonům, které je potřeba provést, aby mohlo být hlavní líčení zahájeno. Ve čtvrté kapitole jsou pak popsány jednotlivé fáze hlavního líčení, na které v kapitole páté navazuje rozhodnutí soudu v hlavním líčení. Jako poslední kapitola jsou úvahy ve smyslu *de lege ferenda*.

Pro zpracování bakalářské práce byla analyzována různá odborná literatura, právní předpisy, které se vztahují k trestnímu řízení a také judikatura.

Seznam použité literatury

Právní předpisy

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 41/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích)

Zákon č. 283/1993 Sb. o státním zastupitelství

Zákon č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok (Slovenské republiky)

Knižní publikace:

FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8.

JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-718-4618-X.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.3.2018*. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7.

JELÍNEK, Jiří, ed. *Základní zásady trestního řízení - vůdčí ideje českého trestního procesu: sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2016, trestní sekce*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-155-7.

NOVOTNÝ, František a Josef SOUČEK. *Trestní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-237-0.

ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL, Josef KUČHTA a kol. *Trestní právo procesní*. 4. *Přepřacované vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-496-4.

Elektronické zdroje:

DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0. Dostupné z [Trestní řád I, II, III - Beck-online](#).

WULKANOVÁ, Jana. epravo.cz. *Novela trestního práva – vyjádření obžalovaného a dohodovací řízení* [online]. [cit. 2022-02-01]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/novela-trestniho-prava-vyjadreni-obzalovaneho-a-dohodovaci-rizeni-112231.html>.